

Förskolan

- nästa generations exportintäkter?

A sustainable world begins with its children, all of whom have the inalienable human right to education from birth onwards.

OMEP - World organization for early childhood education,
ADEA - Association for the development of education in Africa

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	5
Summary (ENG)	6
Bakgrund	7
Förskolans roll i samhället – en nyckelfaktor	8
Förskolan i Sverige – en historisk tillbakablick	9
Svensk barnomsorg idag	10
Kort fakta om förskolan i Sverige	11
Förskollärare och entreprenör	12
Internationellt intresse	14
Förutsättningar för export av Svensk Förskola	16
Paketering och Tjänstedesign	18
Barnomsorg i Världen	20
Barnomsorg i EU	21
Landstudier	22
Tyskland	22
Bilaga Tyskland	23
Storbritannien	24
Exempel Nordirland	25
Japan	26
Avslutningsord	28
Källor	30

Förord

Initiativet till det som slutligen blev denna rapport togs under våren 2011 då författarna möttes i sammanhang som rörde välfärdsföretag och kvinnors företagande. Entreprenörskapet inom förskolan, och de möjligheter som förskolan skapar för en hållbar samhällsutveckling, var det som förenade och fångade bådads intresse.

Elisabeth Thorburn AB, har näringslivsbakgrund och erfarenheter av arbete med affärsutveckling och projektledning. Som tidigare ordförande för en branschförening för fristående förskolor finns ett stort nätverk relaterat till förskola, såväl nationellt som globalt. Idag arbetar hon som VD och senior konsult på Thorburn Whitesmith AB.

Catrin Mattsson har näringslivsbakgrund, men även lång erfarenhet från arbete och uppdrag inom kommun, landsting, regeringskansli och EU-politik. Några av de områden som Catrin arbetat med är regeringens politik för kvinnors företagande, välfärdsföretagande, entreprenörskap m.m. Idag arbetar hon som VD och senior konsult på HolmesWard AB.

Båda författarna arbetar med konsultuppdrag i gränslandet mellan privat och offentlig sektor, och har på uppdrag av organisationen Sweducare genomfört studierna och skrivit denna rapport.

Rapporten fokuserar dels på de inhemska förutsättningarna och intresset för internationalisering av svensk förskola samt på den globala efterfrågan. Tre länder; Tyskland, Japan och Storbritannien, har valts ut som exempel på marknader för export inom förskolesektorn. Kontakter och möjligheter finns dock i många andra delar av världen. Vi ser också att internationaliseringen av svenskt förskolekunnande kan stå på två ben: export och bistånd. I denna rapport har vi fokuserat på export.

Vi vill tacka alla som på något sätt bidragit till rapporten, ni är många!

Slutligen ett särskilt tack till alla som varje dag arbetar med att förvalta vår framtid: barnen.

Catrin Mattsson

Elisabeth Thorburn

Stockholm 2 mars 2015

Sammanfattning

Svensk förskola rankas bland de bästa i världen. Här finns ett förhållningssätt till barn som är internationellt erkänt, en framstående forskning inom småbarnspedagogik och omsorg, samt ett välfärdssystem som gör det möjligt för både kvinnor och män att kombinera familj och arbete. Barn som går i förskola har lättare att klara skolgången, förskolan är också en viktig faktor för att minska utanförskap och exkludering i samhället, inte minst för barn i utsatta områden.

Medan den svenska förskolan i princip är helt utbyggd, är behovet av barnomsorg mycket stort i många länder. I omvärlden förknippas Sverige starkt med väl fungerande välfärdssystem, jämlikhet och jämställdhet. Många länder som står inför att bygga ut sin barnomsorg visar därför intresse för den svenska modellen.

Svensk förskola har ett gott renommé internationellt. Detta både i länder med förskoleverksamhet lik vår och i länder där en tradition av förskola, så som vi definierar den, saknas. Det finns därför en stor efterfrågan på modeller och pedagogiska lösningar i länder som nu står inför en upp- eller utbyggnad av barnomsorgen. Det skapar möjligheter för tjänsteexport av förskoletjänster. En potential som är nästintill outnyttjad.

Export av förskola öppnar för internationalisering av en kvinnodominerad och samhällsbärande sektor som kan bidra till fler jobb och tillväxt. Samtidigt är det ett sätt att möta demografiska utmaningar, bidra till ett mer jämställt samhälle och skapa goda förutsättningar för både barn och föräldrar.

Runt om i världen har frågan om barnomsorgen lyfts upp på den politiska agendan. Inom EU har man tagit fram en strategi med målsättningen att 90 % av barnen mellan tre år och skolåldern ska gå i förskola då detta är ett sätt att målen för en högre sysselsättningsgrad. Enligt en rapport från Almega 2010 beräknas värdet av den europeiska förskolemarknaden vara värd mellan 137 - 280 miljarder euro då den är fullt utbyggd enligt målen.

I denna rapport har tre utlandsmarknader valts ut för analys; Tyskland, Storbritannien och Japan.

I Tyskland har regeringen beslutat att tillgången på barnomsorg ska öka kraftigt. Detta i ett grannland som Sverige har haft ett stort

historiskt utbyte med inom småbarnspedagogik. Tyskland bör man dock inte betrakta som en, utan som flera olika marknader, med skilda förutsättningar för etablering av förskolor. För att lyckas med förskoleexport till Tyskland är det därför viktigt att skapa en regional förståelse.

I Storbritannien är en hög andel av barnen mellan 3-5 år inskrivna i någon form av förskoleverksamhet. Det är dock vanligt att verksamheten endast erbjuder ett fåtal timmar per dag. Det gör det svårt, framförallt för kvinnor, att kombinera barn med heltidsarbete. Efterfrågan på heltidslösningar väntas därför öka. Det finns idag ett stort utbyte mellan Sverige och Storbritannien inom andra områden, något som man kan dra nytta av vid en tjänsteexport.

I Japan satsar man nu hårt på en utbyggd barnomsorg och som förebild står ofta den svenska modellen och pedagogiken. Om man kan överbygga språkbarriärer och skapa långsiktiga relationer finns det stora möjligheter för svenska förskoleföretag med kringtjänster att möta en marknad i ett land som står inför stora förändringar vad gäller synen på jämställdhet, familj och arbete.

I Sverige finns ett begynnande intresse för export av förskoletjänster. Svenska fristående förskolor efterfrågar information, kunskap och kontakter med utländska marknader. Export av förskoletjänster är komplext. Utöver kunskap om förutsättningarna på den tänkta utlandsmarknaden, ökar även kraven på en paketering av tjänsterna med en tjänst- och servicedesign anpassad efter den aktuella marknaden.

Det finns en stor global efterfrågan på kvalitativ barnomsorg. Om Sverige skulle lyckas att ta endast en procent av den barnomsorgsmarknad som nu är under uppbyggnad, kan det innebära export av förskoletjänster för flera tiotals miljarder kronor. Det finns därför en stor potential för svenska företag inom barnomsorgssektorn som lyckas bryta ny mark på en global marknad. En potential som även bidrar till ett mer hållbart samhälle, när fler får tillgång till barnomsorg av hög kvalitet.

Summary (ENG)

Swedish preschools are among the best in the world. Well known for its approach to children, which is internationally recognized, a prominent research in early childhood education and care (ECEC), and a welfare system that makes it possible for both women and men to combine family and work. Children who attend preschool more easily cope with schooling. Preschool is also an important factor in reducing alienation and exclusion in society, not least for children in disadvantaged areas.

While the Swedish preschools are in principle fully deployed, the need for more childcare is significant in many countries. Around the world, Sweden is strongly associated with well-functioning welfare system, equality and gender equality. Many countries that are about to expand their child care, therefore showing an interest in the Swedish model.

The Swedish preschool has a good reputation internationally. This holds true for countries with preschools like ours, as well as for countries where a tradition of preschools, as we define them, doesn't exist. Therefore, there is a great demand for Swedish models and pedagogical solutions in countries that now are facing an expansion of child care. This means a rising opportunities for export of services and products associated with the Swedish preschools. A potential that is almost untapped.

Export of preschools enables the internationalization of a female-dominated and uniting society sector that can contribute to more jobs and growth. It is also a way to meet the demographic challenges, contribute to a more equal society and create favorable conditions for both children and parents in countries that are less advanced in these areas than Sweden.

Around the world, the issue of childcare is now arising on the political agenda. The need for childcare services is high in many countries. The EU has developed a strategy with the goal of 90 % of children between three and school age must attend preschool then this is one way that the objectives of a higher employment rate. According to a report from ALMEGA 2010 the value of European preschool market could be worth around 137-280 billion euro, when it is fully developed according to the target.

In this report, three foreign markets has been selected for analysis; Germany, UK and Japan.

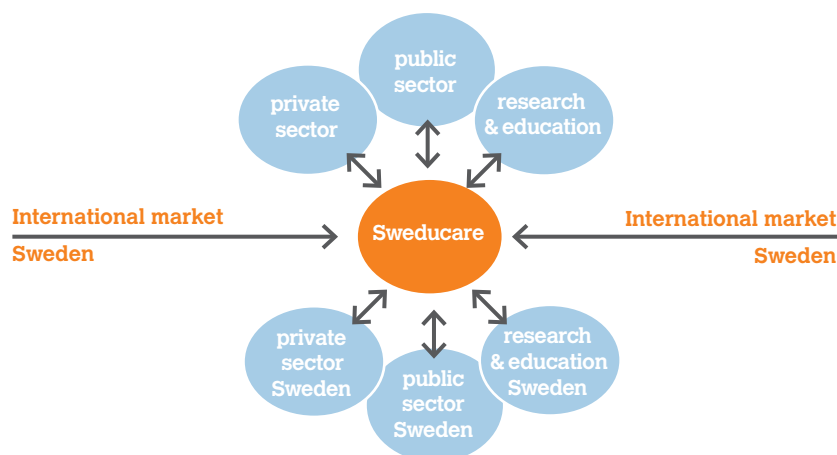
In Germany, the government has decided that the availability of child care will increase substantially. This in a neighboring country, that Sweden has had a great historical exchange with regarding early childhood education and care. Germany should be seen, not as one, but as many different markets, with different conditions for the establishment of preschools based on strong self-governing states. To succeed in preschool export to Germany, it is important to create a regional understanding.

In the UK, a high proportion of children between 3-5 years attend in some form of preschools. However, it is common that the preschool service is only offered a few hours per day. This makes it difficult, especially for women, to combine children with full-time work. The demand of full-time solutions is therefore expected to increase. There is a large exchange between Sweden and the UK in other areas, something that can be an advantage for starting a service export.

In Japan, there is a clear emphasis on child care and the role model is often the Swedish model and pedagogy. If we can overcome the language barriers and create long-term relationships, there are great opportunities for Swedish preschool companies with peripheral services that meet a market in a country that is facing major changes in their attitude towards gender equality, family and work.

In Sweden there is an emerging interest in the export of preschool services. Swedish private preschools are asking for information, knowledge and contacts with foreign markets. Export of preschool services is complex. In addition to knowledge of the conditions on the intended foreign market, the packaging of services and a service design adapted to the current market is of great importance.

There is a huge global demand for quality childcare. If Sweden would succeed to take only one per cent of the childcare market which is now under expanding, it may mean the export of preschool services for tens of billion Swedish crowns. Therefore, there is a great potential for Swedish companies in the childcare sector that manages to break new ground in the global market. If more people would get access to quality child care it would also be a huge contribution to a more sustainable society.

Bakgrund

Sweducare är en svensk organisation (NGO) som arbetar med strategier för internationalisering och export av välfärdstjänster inom förskolesektorn.¹ Organisationen grundades utifrån det internationella och stora intresset för svensk pedagogik och välfärdsmodell. År 2013 genomförde Sweducare, med stöd från Tillväxtverket, en förstudie för att utreda behov, intresse och förutsättningar för tjänste- och affärsutveckling inom förskolebranschen för en internationell marknad. Under 2014 genomförde Sweducare med fortsatt stöd från Tillväxtverket en vidare undersökning av förutsättningar för export och marknadspotentialen för tjänsteexport, med fokus på tre för studien utvalda länder; Tyskland, Storbritannien och Japan. Denna rapport bygger på dessa två genomförda studier.

Utöver finansiering från Tillväxtverket, bidrog även Svenska Institutet med ekonomiskt stöd för genomförandet av seminarier och möten i Japan, då Sweducares aktiviteter samordnades med Svenska institutets utställning "Life Puzzle".²

Sweducare arbetar enligt triple helix modellen. Modellen är baserad på ett nära samarbete mellan privat näringsliv, offentliga aktörer och akademi, nationellt i Sverige och internationellt i intressentländerna. Tanken med modellen är att involvera kunskap och kompetens från de olika sektorerna för att skapa framgångsrika konstellationer med en bred kompetens. Modellen möjliggör även kompetens- och kunskapsutbyten mellan de olika sektorerna och över nationsgränser, exempelvis när internationellt näringsliv söker kontakt med svensk forskning och/eller vice versa.

För genomförandet av studierna har kvalitativa och kvantitativa intervjuer, möten, enkäter och seminarier genomförts, både i Sverige och utomlands. Utöver personliga möten har faktainsamling även skett via litterära källor, forskningsrapporter och artiklar. Drygt 350 personer från näringsliv, forskning och offentliga aktörer har på olika sätt involverats i studien.

Att det fanns ett stort internationellt intresse för svensk välfärdsmodell och förskola kunde vi tidigt se genom det stora antal internationella studiebesök som årligen kommer till Sverige, något som också bekräftades i en enkätstudie som genomfördes 2013.

En del av rapporten har därför fokuserat på vad det är som anses särskilt unikt och eftertraktat i den svenska förskolan. För att finna svar på den

frågan har vi genomfört många intervjuer med dels besökare, dels mottagare, men också genomfört litteraturstudier av internationella jämförelser inom exempelvis OECD, EU och FN. Vid sidan av detta, för att sätta in den svenska förskolan i ett sammanhang, genomfördes även en historisk genomgång som visar hur förskolan utvecklats fram till idag - från barnpassning till en högkvalitativ verksamhet som förenar omsorg och lärande. Litteraturstudier och samtal med pedagoger och forskare ligger till grund för dessa delar av rapporten.

I rapporten har vi även valt att anlägga ett brett samhällsperspektiv. Förskolans roll för en hållbar samhällsutveckling blir uppenbar vid en studie av andra parametrar som jämställdhet, demografi, tillväxt och kunskapsutveckling. Detta är också något som framhållits i möten med utländska besökare av svensk förskola, och vi har även gjort en översiktlig studie av sammanhang där förskolan lyfts fram på den politiska agendan, framförallt i EU, USA och Japan.

Förskolan består av många olika delar, men denna rapport fokuserar huvudsakligen på kärnintressenterna som vi här identifierat som de svenska fristående förskolorna. För att ta reda på intresset för exportsatsningar genomfördes under våren 2013 en enkätstudie bland de 100 största fristående förskolorna i Sverige. Denna enkätstudie ligger till grund för rapportens beskrivning av intresse och förutsättningar för export bland svenska fristående förskolor. Enkäten har sedan kompletterats med djupintervjuer med ett 10 tal förskolor. Vid sidan av kontakterna med förskolorna, har även intervjuer genomförts med många närliggande företag och organisationer, varav fler finns citerade i denna rapport.

I rapportens andra del har vi fokuserat på förutsättningar för etablering och export av svenska förskoletjänster på en utlandsmarknad. Urvalet av länder genomfördes utifrån svenska förskolors intressen för dessa marknader, liksom ett verifierat intresse från dessa länder för den svenska förskolan. Detta är dock endast exempel på olika marknader. Det finns betydligt fler utländska marknader som är av intresse. Vid analys av de utvalda länderna har vi valt att titta på parametrar som; nuvarande barnomsorgserbjudande i landet, möjlig expansion av barnomsorg, legala förutsättningar, kulturell kontext och synen på svensk förskola. Landstudierna har fokuserat på både möjligheter och utmaningar i respektive land.

1. Sweducare: Sweducare

2. Svenskt Institutet: Life puzzle - The role of the Swedish family

Svensk välfärd har ett världsrykte. Det har länge gynnat svensk läkemedelsindustri och medicinteknik. Nu är det dags för tjänsterna. Flera svenska företag inom omsorg utbildning och vård börjar internationaliseras. Bland de branscher med störst potential är den svenska förskolan. Med välgrundat världsrykte kan förskolan bli nästa svenska exportsuccé.

Ulf Lindberg, näringspolitisk chef, Almega

Förskolans roll i samhället – En nyckelfaktor

Förskolan har en viktig roll som samhällsbärande med många dimensioner både för Sverige och globalt sett. Det handlar om kunskap och utbildning, hälsa och uppväxtvillkor, integration, minskat utanförskap, demografi, jämställdhet, familjeliv och karriär, samtidigt som det är en tillväxtfråga.

En förskola av god kvalitet förenar omsorg och lärande och är en viktig språngbräda inför kommande utbildningar³

En satsning på affärs- och tjänsteutveckling samt export av svensk förskola är en träffsäker insats för att lyfta en kvinnodominerad bransch, samtidigt som det är en viktig åtgärd för att möta de jämställdhetspolitiska och demografiska utmaningar som finns inom EU och andra delar av världen, med en åldrande befolkning och låga födseltal. Flera studier visar dock att länder med god tillgång till barnomsorg av hög kvalitet har en mer gynnsam demografisk utveckling än de länder där tillgången på kvalitativ barnomsorg är lägre. När tillgång på barnomsorg av god kvalitet saknas, avstår fler kvinnor från att bli föräldrar. Bland de kvinnor som ändå blir föräldrar, blir ofta frånvaron från arbetsmarknaden lång. Det medför minskade inkomst- och karriärmöjligheter för dessa kvinnor.⁴

Kvinnors frånvaro på arbetsmarknaden är hämnade för tillväxten. Kvinnor i västvärlden utbildar sig i allt högre grad, utbildningar som riskerar att förlora sin aktualitet vid många års frånvaro från arbetsmarknad. Det innebär en förlust av investerat studiekapital både för individ och för samhälle. Det finns även studier som visar att medlemsländerna inom EU skulle kunna öka BNP mellan 15 - 45 % om kvinnor arbetade och drev företag i lika hög utsträckning som män.⁵

USAs tidigare utrikesminister, Hillary Clinton, initierade 2011 ett internationellt råd – International Council on Women's Entrepreneurship and Leadership.

År 2012 presenterades en deklARATION med åtgärder för att globalt främja kvinnors företagande och ledarskap. En viktig åtgärd som lyftes fram var att främja tillgången på barnomsorg.⁶

Barnfamiljers möjligheter att nyttja barnomsorg beror på hur väl utbyggd den är och vilken kostnad som är förknippad med den. En annan avgörande faktor är att den verksamhet som erbjuds är av god kvalitet för att föräldrarna ska känna trygghet.⁷ Forskning visar att barnomsorg av god kvalitet ger barnen goda förutsättningar för att klara skolgången och är av särskilt stor betydelse för barn i socioekonomiskt utsatta områden. 8 I Sverige har förskolan uppdraget att lägga grunden för ett livslångt lärande.⁹

För många invandrarfamiljer innebär förskolan en viktig kontakt med samhället och blir en plats där inte bara barnet utan hela familjen får större kännedom om kulturen i sitt nya hemland. Förskolan har en viktig roll för att minska utanförskap och exkludering i samhället.¹⁰ Förskolan kan ses både som en viktig kulturbärande men också som kulturbyggare och kulturöverbryggare oavsett samhälle.

Fler kvinnor behövs på den Europeiska arbetsmarknaden och då är behovet stort av en högkvalitativ förskola med god omsorg vilket är ett svenskt signum, det ger möjlighet till export av Svenskt förskolekunnande.

Johan Göterfelt, direktör affärsutveckling, Academedia Ab

3. Andersson, Bengt-Erik (1989) s. 859-866, Andersson, Bengt-Erik (1992) s. 20-36, Datta Gupta, Nabanita m.fl. (2008) s. 80-89, Folkhälsainstitutet (2009), OECD (2012), SOU (2012:19) s. 71, Yoshikawa, Hirokazu m.fl (2013) s.1-2.

4. Oláh, Livia sz. (2007) s. 6-7

5. Löfström, Åsa (2009) s. 1, 15, 31

6. US Department of State: *Declaration of the International Council on Women's Business Leadership*

7. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 4, 85

8. Andersson, Bengt-Erik (1989) s. 859-866, Andersson, Bengt-Erik (1992) s. 20-36, Datta Gupta, Nabanita m.fl. (2008) s. 80-89, Folkhälsainstitutet (2009), OECD (2012), Skolverket (2010) s. 94-97, SOU (2012:19) s. 71, Yoshikawa, Hirokazu m.fl (2013) s.1-2.

9. Läroplan för förskolan, Lpfö 98, Reviderad 2010 s. 4-5, Pramling, Ingrid (2007)

10. Andersson, Bengt-Erik (1989) s. 859-866, Andersson, Bengt-Erik (1992) s. 20-36, Datta Gupta, Nabanita m.fl. (2008) s. 80-89, Folkhälsainstitutet (2009), OECD (2012), Skolverket (2010) s. 94-97, SOU (2012:19) s. 71, Yoshikawa, Hirokazu m.fl (2013) s.1-2.

Förskolan i Sverige – en historisk tillbakablick

I Sverige finns mer än etthundrafemtio års erfarenhet av organiserad barnomsorg. Barnomsorgen har gått från att vara fattighjälp till en självklarhet där ca 95 % av barnen mellan tre och fem år går i förskola idag. Numera är en plats i förskolan en rättighet för alla barn från ett års ålder, oavsett samhällsgrupp.¹¹

Redan under 1800-talets mitt erbjöds barnomsorg, då till de minst bemedlade familjerna i städerna i form av så kallade barnkrubbor. Ofta drevs de av stiftelser och kyrkliga församlingar.¹²

Med tiden blev Socialstyrelsen tillsynsmyndighet för barnomsorgen. 1944 infördes för första gången statliga bidrag för barnomsorg och 1945 skrevs de första pedagogiska anvisningarna.¹³ Verksamheten skulle "utveckla barnens sinnen, fantasi, skaparglädje, uppfinningsförmåga och ge en sund självkritisk inställning".¹⁴

Under högkonjunkturen på 1960-talet uppstod en omfattande brist på arbetskraft där kvinnorna i högre utsträckning blev efterfrågade på arbetsmarknaden. Detta ledde till ett akut behov av organiserad barnomsorg. Den växande medvetenheten om att hemmavarande kvinnor utgjorde en arbetskraftsreserv sammanföll med kvinnornas krav på frigörelse, egen försörjning och jämställdhet. Föräldrarna började kräva barnomsorg. Platsbristen på 1970-talet ledde till opinionsbildning och demonstrationer under parollen "*Ropen de skalla, daghem åt alla!*"¹⁵ De offentliga välfärdssystemen, inklusive barnomsorgen, byggdes ut. Kvinnors uttag på arbetsmarknaden sammanföll till stor del med den offentliga sektorns expansion.¹⁶

Under 1980- och 90-talet växte den politiska insikten om att förskolan var det första steget i det livslånga lärandet.¹⁷ Kraven på kommunerna att tillhandahålla barnomsorg ökade.¹⁸

Många kommuner klarade dock inte av att erbjuda plats till alla barn, därför tilläts personal- och föräldrakooperativ att startas.¹⁹ Från och med den 1 januari 1995 har alla barnfamiljer lagstadgad rätt till barnomsorg.²⁰

Friskolereformen infördes 1992 och innebar att andra huvudmän än kommunen fick driva förskolor med offentlig finansiering. Det tidigare förbudet för aktiebolagsdrivna förskolor, revs upp och entreprenörskapet ökade.²¹ Historiskt sett har förskolefrågan haft en stark politisk laddning och har kommit att bli en viktig fråga för regering och riksdag, oavsett färg.²²

1996 lades propositionen som ledde till att förskolan 1998 gick från att lyda under Socialdepartementet och socialtjänstlagen till att lyda under Utbildningsdepartementet och skollagen. Samma år fick även förskolan sin första egna läroplan med lagstadgade krav kring det pedagogiska innehållet.²³ En samlad barnomsorg och förskola under en myndighet – Utbildningsdepartementet - har bidragit till en hög kvalitet.²⁴ En annan viktig del för kvaliteten är utbildad personal.²⁵ Även här finns ett stycke kvinnohistoria från 1800-talets pionjärer till dagens högt utbildade akademiker.²⁶ Utvecklingen har gått från barnpassning till en genomtänkt pedagogisk verksamhet som kombinerar omsorg med lärande.

11. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 4, 13, 61-68

12. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 10-13

13. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 49

14. Barnomsorgsguiden: *Från "barnförvaring" till utvecklande verksamhet för barnets egen skull*, RoA nr 27:1945

15. Gerdin, Mari (red.) och Ohrlander, Kajsa (red.) (2007) Martin Korpi, Barbara (2007) s. 21-31

16. Darelblom, Jeanette (2002) s. 138 - 142

17. Pramling, Ingrid (2007)

18. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 44

19. Barnomsorgsguiden: *Från "barnförvaring" till utvecklande verksamhet för barnets egen skull*, Martin Korpi, Barbara (2007) s. 58

20. Ibid

21. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 47-60

22. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 42, 50-58

23. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 63 - 68

24. Bennett, John, Kaga, Yoshie, Peter Moss (2010) s. 3

25. Pramling, Ingrid, Lagerquist, Kim intervjuer och samtal 2014

26. Richter, Elisabeth (2012)

Svensk barnomsorg idag

Den svenska förskolan är känd för sin höga kvalitet. Svensk Kvalitetsindex redovisar årligen kundnöjdheten för olika branscher. I dessa mätningar hamnar förskolan i topp, och bäst klarar sig de fristående förskolorna.²⁷

I en enkätundersökning genomförd av Skolverket 2012, anger omkring 90 % av föräldrarna att de anser att personalen gör ett bra jobb, att barnen är trygga och att pedagogiken är bra. Dock önskar barnfamiljerna mindre barngrupper.²⁸ I internationella studier får svensk förskola höga betyg och lyfts fram som föredöme.²⁹

Den svenska barnomsorgen domineras av förskolor och har i princip full täckning;

95 % av alla 4-5-åringar är inskrivna i förskolan, av 1-5-åringar är andelen 84 %.³⁰ För tio år sedan var andelen inskrivna förskolebarn (1-5 år) 75 % och för femton år sedan 61 %. Det innebär en ökning med 138 000 barn på tio år. Idag är nästan 490 000 barn inskrivna i förskolan.³¹

Andra former för barnomsorg är pedagogisk omsorg – tidigare benämnt familjedaghem eller i dagligt tal ”dagmamma”, där 2,6 % av barnen mellan 1-5 år är inskrivna.³² Den pedagogiska omsorgen omfattas inte av läroplanen.³³

Barnomsorgen är till största delen skattefinansierad. Vårdnadshavarna betalar endast en mindre avgift. Maxtaxan innebär för närvarande för ett barn inom barnomsorgen en kostnad på högst 1 260 kr per månad. För andra barnet högst 840 kr per månad och 420 kr per månad för tredje barnet.³⁴ För familjer med låga inkomster är avgiften lägre. Detta eftersom det är ett uttalat mål att alla ska ha råd med barnomsorg i Sverige.³⁵ Kommunerna har skyldighet att erbjuda plats för alla barn, även till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar.³⁶

27. Svenskt Kvalitetsindex: Samhällsservice 2014

28. Skolverket: Föräldrar ger förskolan högt betyg

29. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 13, 88

30. Skolverket, statistik 2013, Förskola barn och grupper, tabell 1a

31. Skolverket: Fler barn än någonsin i förskolan

32. Skolverket, statistik 2013, Övrig pedagogisk omsorg, tabell 1b

33. Skolverket, Annan pedagogisk omsorg

34. Skolverket, Maxtaxa och kvalitetssäkrande åtgärder m.m.

35. Skolverket (2012) s.5-7

36. Skolverket: Fler barn än någonsin i förskolan

37. Ibid

38. Regeringskansliet: Förskola, Skollagen (2010:800)

39. OECD (2014), SCB (2005)

40. Läroplan för förskolan, Lpfö98/reviderad 2010

41. SCB (2005)

42. Jonsson, Agneta (2013) s. 23 -27 Taguma, Miho m.fl. (2013)

43. Palmgren, Annika, Annika Palmgren skolutveckling, intervju november 2014

44. Skolverket (2012)

45. Sveriges Fristående förskolor: Fakta om fristående förskolor

Öppettiderna på förskolorna möjliggör heltidsarbete dagtid för barnens båda föräldrar. Flexibla lösningar med kvälls- och nattöppna förskolor finns i en mindre utsträckning. Den genomsnittliga närvarotiden för barn i förskolan var 2012 ca 31 timmar i veckan.³⁷

Sedan några år tillbaka omfattas förskolan av Skollagen och är det första steget i utbildningstrappan.³⁸ Intresset för förskolan och dess pedagogiska innehåll har också ökat. Förskolans läroplan ligger till grund för alla förskolor i Sverige, men förskolorna har möjlighet att själva utforma en specifik inriktning.

Läroplanen, Lpfö 98 rev10, är ett styrdokument för förskolan omfattande barn 1 – 5 år vilket är unikt i jämförelse med andra länder, där det vanligtvis är en uppdelning av barnomsorgen för barn under 3 års ålder och för barn från 3 års ålder fram till skolstart.³⁹

Den svenska läroplanen, Lpfö98 rev10, visar på en hög pedagogisk ambition redan från tidig ålder och är ett utslag av den svenska hållningen där man även ser små barn som demokratiska medborgare som skall få sina behov respekterade och tillgodosedda och få uppleva sitt eget värde.⁴⁰ Gemensamt med de nordiska länderna arbetar förskolan med att kombinera lärande och omsorg ”educare”. Lärandet sker integrerat när barnen leker och lär samtidigt.⁴¹

ECEC – Early Childhood Education and Care⁴² är benämningen man använder internationellt för att beskriva förskoleverksamhet för barn innan skolåldern.

Förskolläraren har med sin lärarlegitimation ett särskilt ansvar för att säkerställa förskolans undervisning. I Lpfö98 (rev10) finns mål att sträva mot, till skillnad från skolan som har kunskapskrav.⁴³ Det finns därför inga fasta mål i förskolan för vad enskilda barn ska ha uppnått vid olika tidpunkter eller olika åldrar. Kunskapen om varje barns lärande och utveckling ska inte heller användas för att kategorisera, sortera eller jämföra barnen, utan utgöra underlag för planeringen av den fortsatta verksamheten med barnen.⁴⁴

Alla förskolor, oavsett huvudman ska följa läroplanen. Enligt siffror från 2013 går omkring 20 % av förskolebarnen på en fristående förskola, medan resterande ca 80 % går på en förskola som drivs av kommunen.⁴⁵ Föräldrarna har själva rätt att välja den förskola som de bedömer bäst lämpad för sina barn, förutsatt att det finns lediga platser på vald förskola.

Svensk förskola ska och kan vara en internationell förebild när det gäller kvalitet, nytänkande och goda resultat i arbetet och utvecklingen med barnen. Det saknas idag 1,9 miljoner förskoleplatser i Europa och andelen barn i förskolan behöver dessutom öka. Vi har uppnått en god lärmiljö med en social utveckling och ett lärande genom lek som inneburit mycket goda resultat i förskolan.

Johan Göterfelt,
direktör affärsutveckling Academedia Ab

Korta fakta om förskolan i Sverige

- Närmare 490 000 barn i Sverige går i förskola – det är cirka 84 % av barnen mellan 1-5 år, 95 % av alla 4-5-åringar går i förskola.
- Snittkostnaden för en förskoleplats är 128 100 per barn och år
- Förskolesektorn sysselsätter drygt 100 000 årsarbetare varav 20 000 i fristående förskola. Av de som arbetar i förskolan är 97 % kvinnor.
- Totalt finns 9891 förskolor, 72 % drivs med kommunal huvudman, 28 % fristående huvudman.
- Av de fristående förskolorna drivs 44 % som kooperativ, 33 % drivs i bolagsform och övriga drivs t ex av stiftelser eller enskilda näringsidkare.
- Det finns fristående förskolor i 244 av landets 290 kommuner. Vanligast är det i storstadsområdena.
- Barngrupper i fristående förskolor är i snitt något mindre än i kommunala förskolor (16,2 barn jämfört med 17,0 barn)
- Sedan 1 juli 2011 är förskolan en egen skolform med en reviderad läroplan – Lpfö98 reviderad 2010.
- Alla förskolor, både kommunala och fristående, ska följa skollag och läroplan – Lpfö98 rev 2010
- Skolinspektionen granskar de kommunala förskolorna medan de fristående förskolorna granskas av respektive kommun.⁴⁶

Förskollärare och entreprenör

Kvinnorna har varit drivande i utvecklingen av den svenska förskolan sedan 1800-talet.

När systrarna Ellen och Maria Moberg öppnade den första barnträdgården i Norrköping 1899 lades grunden till dagens förskola. Systrarna Moberg var starkt influerade av den tyske pedagogen Friedrich Fröbel (1782-1852) som startade barnpedagogisk verksamhet under namnet Kindergarten, på svenska översatt till barnträdgård.⁴⁷

Systrarna Mobergs entreprenörskap och drivkraft var att utveckla en pedagogisk lärmiljö för barn för att på så sätt skapa ett bättre samhälle. Deras arbete och engagemang, sedermera i kombination med Alva Myrdals socialpedagogiska inriktning, lade grunden till dagens moderna förskola.⁴⁸

Friskolereformen från 1992 har bidragit till mångfald och utveckling av svensk förskola. Förskollärare och entreprenörer har genom reformen kunnat utveckla sina verksamheter pedagogiskt och kvalitetsmässigt. Trots reformen, drivs idag knappt 30 % av alla förskolor i Sverige av en annan utförare än kommunen, att jämföra med Norge där cirka 53 % drivs av någon annan än kommunen.⁴⁹

Friskolereformen i kombination med valfrihetsreformerna har givit föräldrar möjlighet att välja en passande förskola för sina barns behov.⁵⁰ Några kända exempel är Pysslingen, I Ur och Skur och förskolor med speciella inriktningar som till exempel mobila förskolor. Förskolan är en starkt kvinnodominerad bransch, knappt 4 % av de anställda är män, siffran har varit i stort sett konstant under de senaste tio åren. I fristående förskolor är andelen män 6 %, medan den i kommunala förskolor är omkring 3 %.⁵¹ Den låga andelen män i förskolan har uppmärksamats politiskt och 2013 beslutade regeringen om en rad insatser för att rekrytera fler män till förskolan.⁵²

Tabell: De tio största enskilda huvudmännen räknat i antal förskolor 2013.⁵³

Namn

Pysslingen Förskolor och Skolor AB	99
Inspira Förskolor och Skolor AB	34
TP Förskolor AB	25
Vittraskolorna AB	16
Norlandia Förskolor AB	14
Ulna AB	13
Förskoleteamet Helianthus AB	12
Friluftsförskolorna i Stockholm AB	12
Föreningen för fostran av barn och ungdom (FVBU)	11
Futuraskolan	11

Summering

Totalt för de 10 största huvudmännen:	247
Andel (%) av samtliga fristående förskolor	10
Andel (%) av samtliga förskolor	2

Kommentar: Pysslingen Förskolor och Skolor AB och Vittraskolorna AB tillhör samma koncern (AcadeMedia AB). (Källa: Skolverket)

Sverige är ett av världens mest jämställda länder, men kvinnors företagande är relativt lågt. Det kan delvis förklaras med att Sverige har en relativt könssegregerad arbetsmarknad. Framväxten av den offentliga sektorn med väl utbyggda välfärdssystem underlättade kvinnors inträde på arbetsmarknaden, och det var också där många kvinnor fick arbete när den nya arbetskraften efterfrågades.⁵³ Detta kan vara en bidragande orsak⁵⁴ till att Sverige har en av Europas mest könssegregerade arbetsmarknader.⁵⁵ Av de tillsvidareanställda inom offentlig sektor utgör kvinnorna 74 % medan endast 36 % av de tillsvidareanställda inom det privata näringslivet utgörs av kvinnor.⁵⁶ Inom de områden där många kvinnor arbetar har möjligheterna att starta och driva företag varit begränsade under en relativt lång tid.⁵⁷

Med ett samhälle som bejaktar företagande i välfärdssektorn finns hur stora möjligheter som helst för export.

Solveig Sunnebo, vd, Helianthus AB

47. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 15-16

48. Ibid

49. Statistisk Sentralbyrå / Statistics Norway: *Barnehager 2013, endelige tall*

50. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 53-58

51. Skolverket: *Fler barn än någonsin i förskolan*

52. Regeringskansliet: *Insatser för fler män i förskolan*

53. Renstig, Monica, Sundin, Elisabeth, Tillmar, Malin (2010)

54. Ibid

55. Arbetsmiljöverket (2013)

56. SCB (2013) s. 5

57. Sundin, Elisabeth (2009), 62, Renstig, Monica (2010), Sundin, Elisabeth och Tillmar, Malin (2011) 187 - 212

58. Intervjuer med förskoleentreprenörer 2013-2014

Etablerings- och valfrihetsreformer har möjliggjort ett ökat entreprenörskap inom kvinnodominerade områden. En övervägande majoritet av de svenska företagen inom förskolesektorn drivs, ägs eller har startats av kvinnor. De flesta kommer helt naturligt från den kommunala förskolan. Deras drivkraft är ofta att utveckla kvaliteten i verksamheten till förmån för barnen och en önskan om friheten att påverka sin organisation och arbetssätt.⁵⁸ Detta stämmer även väl överens med den forskning som finns kring entreprenörer som startat friskolor, där många kvinnor anger att de har startat eget för att behålla arbetsglädjen och utveckla sin yrkesidentitet.⁵⁹

Det faktum att flera av de mindre förskolorna drivs av pedagoger som har lite eller ingen erfarenhet av företagande och näringsliv gör att många inte identifierar sig som företagare. Många förskoleföretagare upplever heller inte att näringslivspolitikerna eller främjandeprogram omfattar dessa branscher.⁶⁰

Idag finns det drygt 2 700 fristående förskolor i Sverige. Det finns aktiebolag, föräldrakooperativ, personalkooperativ, enskilda firmor, stiftelser, föreningar och handelsbolag som driver fristående förskolor.⁶¹

En majoritet av förskoleföretagen i Sverige består av små och medelstora företag, så kallade SMF. 93 % av samtliga fristående huvudmän driver endast en förskola. Fem procent har två till fyra förskolor, och två procent mer än fyra förskolor. Även om de allra flesta enskilda huvudmännen bara driver en förskola, så finns det ett antal huvudmän som bryter av mot mönstret. Drygt 30 enskilda huvudmän har minst fem förskolor, och tio av dem har fler än tio förskolor.⁶²

Av de 100 största medlemsföretagen hos Almega Tjänsteföretagen⁶⁴ har endast tre företag fler än 250 anställda, 25 företag har 50 eller fler anställda, medianen för Almega Tjänsteföretagens medlemsföretag är cirka 30 anställda. Omsättningen varierar i branschen; från det lilla föräldrakooperativet med 2,5 miljoner i omsättning till de större företagen med omsättningar mellan några hundra miljoner upp till de största med omkring 1 miljard kronor i omsättning.⁶⁵

Svenska välfärdsföretag har lång erfarenhet och bred kompetens inom en mängd områden som kan lämpa sig väl för export. Export som skulle kunna bidra med nya skatteintäkter till svensk välfärd men också till att berika våra egna verksamheter med nya idéer.

Carola Lemne, vd, Svenskt Näringsliv

59. Sundin, Elisabeth (2009) s. 66, Lindgren, Monica (2000), Lindgren, Monica (2001)s. 32-65

60. Intervjuer med förskoleentreprenörer 2013-2014

61. Sveriges Fristående förskolor: *Fakta om Fristående förskolor*

62. Skolverket (2014)

63. Ibid

64. Uppgift från Almega Tjänsteföretagen

65. Ibid

Internationellt intresse

Svenska Institutet, som har till uppgift att sprida kunskap om Sverige och stärka det svenska varumärket internationellt, skriver på sin webbsida: "I dag har Sverige den mest generösa föräldraförsäkringen i världen, högsta andelen yrkesarbetande småbarnsmammor i världen, en hög nativitet och en ny generation pappor för vilka det är en självklarhet att vara föräldralediga".⁶⁶

Det som beskrivs i det inledande citatet är vad stora delar av världen vill och måste uppnå, men inte riktigt har svaret på hur det ska gå till. Detta har dock inte mötts upp av motsvarande satsningar på att exportera tjänster kopplade till familjepolitiken trots att vi sett ett stort intresse från andra länder för våra svenska lösningar sedan många år. Låga födelsetal är ett ökande problem i välfärdsstater världen över och dåligt utbyggd barnomsorg är en av orsakerna som man hänvisar till i både Japan och EU.⁶⁷

Många länder som vill bygga ut sina välfärdssystem möter idag samma problematik som Sverige under 1960-70-talen då kvinnor i högre utsträckning började efterfrågas i arbetslivet och kraven på en utbyggd barnomsorg ökade. I Sverige har finns nu över fyrtio års erfarenhet av denna utveckling och lika lång erfarenhet av utbyggnaden av välfärdssystemen vilket gör Sverige till ett intressant land att hämta inspiration och kunskap från.⁶⁸

Ur ett internationellt perspektiv intar den svenska förskolan tillsammans med de övriga nordiska länderna en särställning genom sättet att förena pedagogik och omsorg.⁶⁹ Kunskap om hur man arbetar pedagogiskt med små barn efterfrågas idag i andra länder där barnomsorgen står inför en utbyggnad och där man vill höja kvaliteten.

OECDs studier inom ramen för Early Childhood Education and Care Policy (ECEC) har valt den svenska generella välfärdsmodellen som förebild för sina rekommendationer vilket har stärkt intresset för Sverige och svensk förskola. Vårt generösa välfärdssystem betraktas dock i många länder som utopiskt eftersom det i de flesta länder

Vi får ofta förfrågningar om den svenska förskolan, till exempel frågor om etableringsfriheten och den generösa allmänna tillgången på förskola. Vi tar även emot besök.

Per-Arne Andersson, direktör avdelningen lärande och arbetsmarknad, SKL Sveriges Kommuner och Landsting

förutsätts att föräldrarna själva bidrar till en högre grad av avgiftsfinansieringen av barnomsorgen.⁷⁰

Den framstående svenska forskningen inom ECEC väcker intresse. Här bör även den världsomspännande organisationen OMEP, vars målsättning är att ge barn de bästa förutsättningar för en god uppväxt och utbildning, nämnas. Organisationen startades på svenskt initiativ av Alva Myrdal som blev organisationens första president 1948. Professor Ingrid Pramling Samuelsson var organisationens senaste världspresident. OMEP har representation i mer än sjuttio länder och verkar som ett rådgivande organ till FN och UNESKO.⁷¹

Ett stort internationellt intresse finns för den svenska förskolans utomhusaktiviteter, att vara ute varje dag oavsett väder är ovanligt i andra länder. Inom utbildningsområdet "out door education" har Linköpings universitet en framstående roll i Sverige och i Asien med utbyten och utbildningar för både förskollärare och lärare inom "place based learning" och "out door teaching". Universitetet har idag samarbeten med Nanyang University och Raffels Academy som man har avtal med, men även i Europa finns samarbeten med Technische Universität München och Marburg University.⁷²

Den svenska förskolans modell är så pass intressant att Sverige varje år tar emot många studiebesök från olika länder. Trots det finns ingen exportinriktad samordning av studiebesöken.

Via Skolverket kommer årligen 500 - 800 personer från andra länder på studiebesök där ungefär hälften av dem är här för att studera förskolan. Skolverket samordnar till viss del besöken med Utbildningsdepartementet och de respektive ländernas ambassader är mer eller

66. Svenska institutet: *Life Puzzle the role of the Swedish family*

67. Eurostat, Tabell; Total fertility rate, 1960-2012 (live births per woman), Tillväxtanalys (2014:20) s. 27

68. Ibid

69. Jonsson, Agneta (2013) s. 23 -27 Taguma, Miho m.fl. (2013)

70. Martin Korpi, Barbara (2006) s. 85-89

71. OMEP: *History of OMEP*, OMEP: *World Organization for Early Childhood Education*, Pramling, Ingrid

72. Szczepanski Anders, Director, ass Prof Outdoor Education, Linköping University, intervjuer 2014

73. Skolverket: *Årsberättelse 2013 - Utländska studiebesök*

74. Andersson, Arne, Palmgren, Ulf,

75. Pramling, Ingrid

76. Förstudie Sweducare

mindre aktiva. Vid förfrågan om studiebesök från andra länder hänvisar Skolverket ofta till aktuell kommunal förvaltning eller motsvarande. Ungefär hälften av besöken kommer från Asien och övriga från resten av världen. Det är oftast ministerier, regionala och lokala myndigheter, universitet och forskningscentra från respektive länder som besöker Sverige via kontakt med Skolverket.⁷³

Studiebesök från andra länder sker också via arbetsgivarorganisationer, branschföreningar och liknande som t ex handelskammare, SKL, Almega, Svenskt Näringsliv och Friskolornas riksförbund.⁷⁴ Även Universitet och Högskolor tar emot många internationella besöka, då intresset för den svenska förskolläraryrket är stort.⁷⁵

Många studiebesök handlar även om utbyten mellan förskollärare och deras nätverk, till exempel genom fackliga organisationer. Detta innebär att det sammantaget finns ett stort mörkertal när det gäller siffrorna som avser utländska studiebesök.

De besök som kommer direkt till de fristående förskolorna är ofta grupper som själva sökt upp dem och de ingår sällan i de registrerade besöken som går via Skolverket och de kommunala förvaltningarna.

I en enkätstudie bland de 100 största fristående förskolorna genomförd av Sweducare 2013⁷⁶ svarar en majoritet, ca 55 %, att de haft ett eller flera internationella förfrågningar eller besök under de senaste två åren.

Besöken till de fristående friskolorna kommer till stor del från Europa, men också från andra delar av världen. Dessa kan betraktas som potentiella kunder men idag finns sällan det perspektivet när besöken tas emot. Via kommunala vänorter eller kontakter med Skolverket sker många besök på kommunala förskolor. Dessa har dock inte legala möjligheter att exportera tjänster eller produkter.

Trots att svensk förskola väcker ett stort internationellt intresse och rankas högt även i nationella kvalitetsstudier finns det ett behov av att stärka självbilden av den svenska förskolan för att öka attraktiviteten också för utbildning och anställning inom området.

I enkätstudien som genomfördes bland fristående förskolor 2013 svarar över 80 % att de bedömer möjligheten till en internationell karriär för förskollärare som en sannolik statushöjande faktor.

Hur tror du att export skulle kunna påverka professionsutvecklingen och status för förskolan?

Arbetsmarknaden för personalen skulle öka, d v s språkkunniga skulle kunna arbeta i något annat land. Det kan innebära att arbetsgivare får lättare att rekrytera kompetent personal.

Per-Arne Andersson, direktör avdelningen lärande och arbetsmarknad, SKL Sveriges Kommuner och Landsting

Den svenska tjänsteexporten bygger på människor, kunskap och kreativitet. Vi rankas högt internationellt inom kreativitet och entreprenörskap. Det ger tillsammans med en generellt sett välutbildad befolkning med goda språkkunskaper och hög grad av eget ansvarstagande och initiativförmåga goda förutsättningar för att bygga tjänsteexport. Sverige har gått från järnkraft till hjärnkraft.

Ulf Lindberg, näringspolitisk chef Almega

Förutsättningar för export av Svensk Förskola

De flesta förskolor i Sverige drivs av offentliga aktörer, som inte har möjlighet att bedriva verksamheter utanför den egna kommunen. Bland de fristående aktörerna finns en ganska ung bransch, med många små företag. Flera fristående förskolor beskriver företagande inom förskolan som en osynlig bransch, trots att förskolesektorn på många sätt utgör ett nav i samhället, och sysselsätter totalt omkring 100 000 anställda.⁷⁷

Flera som driver förskolor beskriver en stolthet över sin verksamhet, men har inte definierat sig själva som företagare och har därmed inte heller funderat i termer av affärsutveckling eller expansion. Trots detta finns ett begynnande intresse bland de fristående förskolorna för export av förskoletjänster.

I Sweducarens enkätundersökning från 2013, riktade till de 100 största fristående förskolorna, svarar 30 % att de redan har påbörjat diskussioner om exportsatsningar, och endast en mindre andel, drygt 10 %, av de tillfrågade svarar att de inte är intresserade av export.

Det är främst länder inom Europa, till exempel Tyskland, Finland, Norge och Storbritannien som anges som intressanta exportmarknader. Men det finns även intresse att närma sig mer långväga marknader som Japan, Kina och USA.

Ett fåtal svenska förskoleaktörer har redan etablerat sig på den internationella marknaden. 2014 köpte AcadeMedia en förskolekedja, Espira, i Norge⁷⁸ och Friluftsförbundet konceptet med Mulle och I Ur och Skur har fått internationell spridning⁷⁹. Vissa mindre aktörer har också påbörjat analyser av olika marknader och står i startgroparna för en internationalisering.⁸⁰

På frågan om vad som skulle underlätta export av tjänster inom förskolan svarar de flesta förskoleföretagen ”Kunskap om andra marknader” samt ”Förmedling av kontakter”. Bland andra faktorer som lyfts fram är villkoren på hemmamarknaden, affärsutveckling, rådgivning samt acceptans för att bedriva välfärdsföretag med vinst. Utöver affärsutveckling och export, är det flera förskolor som uttrycker intresse för att arbeta med bistånd och utbyten i fattiga länder. Det finns ett starkt engagemang för att göra skillnad för att minska fattigdomen, öka kvinnors möjligheter till försörjning och framförallt förbättra fattiga barns livsvillkor, förutsättningar och möjligheter.

Tjänsteexport definieras av Ekonomistyrningsverket (ESV) som tjänster som bedrivs inom eller utom landet på uppdrag av en användare i

Blir Svensk förskola en exporttjänst kommer synen på förskolans roll i samhället förändras och med nya exportintäkter till Sverige kommer branschens legitimitet öka. Globalt och nationellt kommer betydelsen av barns kunskaper de tidigare åren att stärkas.

Marita Andersson, vd, Inspira Förskolor och skolor AB

utlandet. Tjänsteexport inom välfärdssektorn är komplicerat. Det handlar om legala förutsättningar, ersättningssystem, kulturell förståelse, utbildningsbehov av personal, kontaktnät och andra lokala förutsättningar. Det är därför inte överraskande att förstudien visar att kunskap om andra marknader och förmedling av kontakter är de faktorer som de flesta förskoleföretagen bedömer som viktigast för att underlätta export.

För att stödja exportsatsningar av svensk förskola behövs en uppbyggnad av expertkompetens för olika marknader samt kontaktnät med förmedling mellan köpare och säljare. Detta är något som en del andra länder redan har påbörjat globalt, så sent som i november 2014 aviserades om ett samarbete mellan Storbritannien och Kina där den brittiska organisationen PLA (Pre-school learning Alliance) öppnat sitt första kontor i Peking för att etablera ”best practice” i förskolorna i hela Kina.⁸¹

Idén med export av svensk förskola är inte ny. Redan under tidigt 90-tal initierade dåvarande socialminister Bengt Westerberg en exportsatsning av svensk förskola. Svensk barnomsorg väckte redan då ett stort internationellt intresse, men marknaden var omogen såväl i Sverige som internationellt. I Sverige hade fristående förskolor endast verkat i några år, och ett koncept som förpackade och beskrev dess innehåll saknades även då.⁸²

En bedömning är att en förmedlande och förenande länk skulle underlätta och påskynda utvecklingen ur ett svenskt perspektiv.

77. Skolverket, statistik 2013, personal

78. AcadeMedia: Espiragruppen blir en del av Academedias

79. Friluftsförbundet: I Ur och Skur - Organisation

80. Svenskt Näringsliv: Förskolan som går på export till Nordirland

81. NurseryWorld: The Pre-School Learning Alliance opens office in China

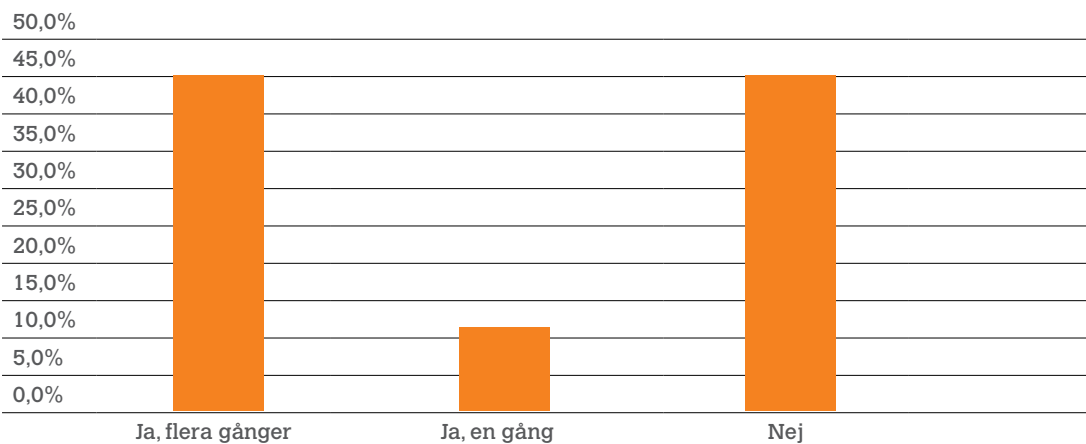
82. Westerberg, Bengt, tidigare Socialminister, intervju 2013

Tjänsteexport för mig är att sälja kunskap och kunskapskoncept, en del kunskap konceptualiseras i bilar, flygplan, kullager eller järnmalm. Annan kunskap konceptualiseras genom till exempel system, händelser, upplevelser eller i form av utveckling. Exempel på tjänsteexport kan vara stadsplanering, innovationsprocesser, utbildning, sjukvårdslösningar med mera. Framgångsfaktorena ligger ju i att känna till de behov som kan finnas i framtiden och att utveckla användarcentrerade lösningar. Det handlar inte om att "veta allt" utan att "veta rätt" saker om användarna och utveckla affärer utifrån detta.

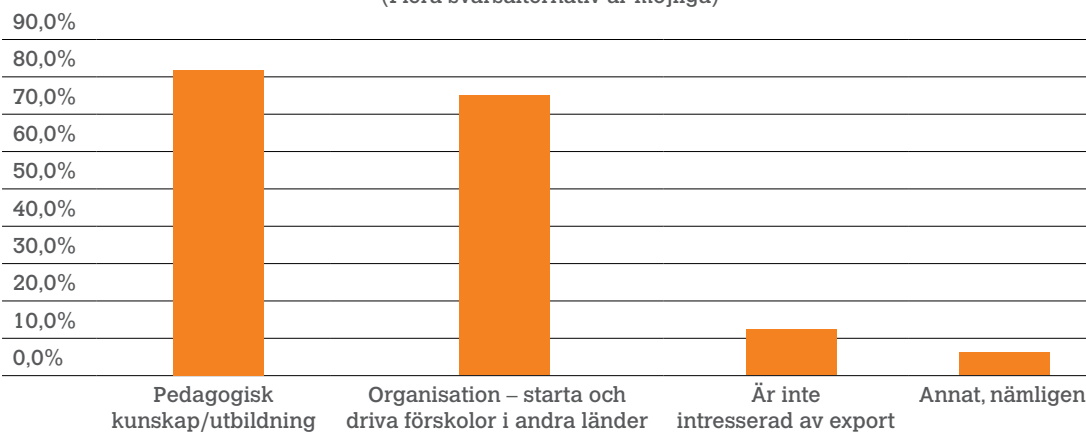
Eva-Karin Anderman, programchef, SVID Stiftelsen svensk industridesign

Har ni haft besök eller fått förfrågningar under de senaste två åren från andra länder för er verksamhet?

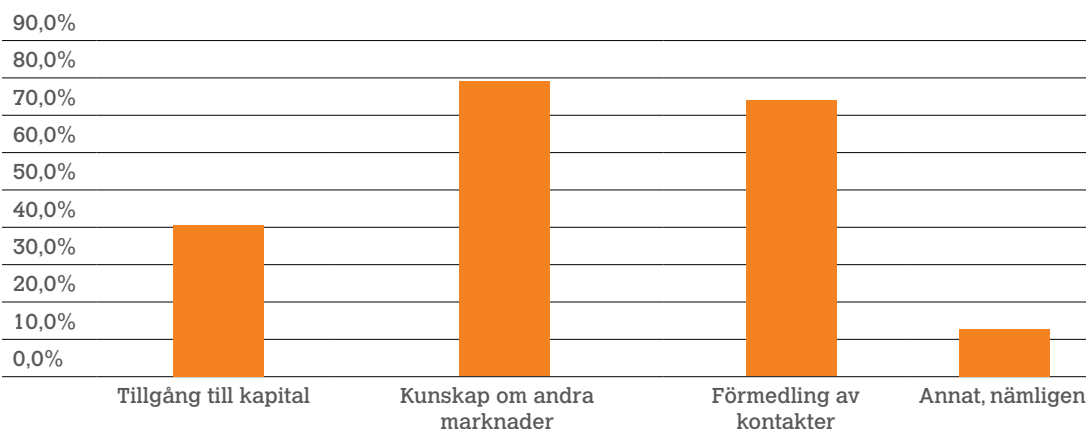

Svensk förskola består av många olika delar. Vilka delar ser ni som intressant att exportera?
(Flera svarsalternativ är möjliga)

Förskolan består av många olika delar, enkätundersökningen från 2013 visar att störst intresse finns att exportera pedagogisk kunskap och utbildning, tätt följt av att starta och driva förskolor i andra länder. I grupperingen "Annat" nämns lokalanpassningar, kunskap om förskola för barn med funktionsnedsättningar samt innovativa verktyg för lärande.

Vad anser du är viktigt för att underlätta export av förskoletjänster? (Flera svarsalternativ är möjliga)

Paketering och Tjänstedesign

För att lyckas med export av en komplex tjänst som förskolan, behövs ett koncept som förpackar, kvalitetssäkrar och beskriver förskolans innehåll och som dessutom är anpassade för den aktuella marknaden. Svensk förskola består av flera olika delar som både har olika leverantörer och olika kunder och köpare, exempel på innehållet illustreras enligt nedan:

Förskolans processkedja och innehåll

Kringliggande branscher och leverantörer till förskolan har också involverats i denna studie, till exempel leverantörer av pedagogiskt material, barnlitteratur, arkitektur och design, fastighetsutveckling och byggnation. Från leverantörshåll understryker man vikten av samordnade satsningar på export. När en leverantör av pedagogiskt material kan sammankopplas med en pedagogisk tjänst underlättas marknadsföringen på en global marknad.

Exempel på tjänster och produkter kopplade till förskoleexport:

Tjänster

Förskola, barnomsorg
Utbildning
Konsulttjänster
Arkitektur och design

Produkter

Pedagogiska material och leksaker
Läromedel, litteratur
Inredning och möbler
Utomhusutrustning, lekplatsutrustning

Idag finns redan kända svenska varumärken som vänder sig till offentlig verksamhet, barn och barnfamiljer på den globala marknaden för barnrelaterade produkter, till exempel Baby Björn, Brio, Hags, SCA/Libero och Minimorf. Genom samordnade aktiviteter och kanske ett gemensamt övergripande varumärke för den svenska förskolan skulle synergier skapas mellan tjänster och produkter på nya exportmarknader.

För att nå ut till en internationell marknad krävs ett nytt innovativt angreppssätt med ett koncept som går att förklara och applicera på nya marknader. En jämförelse kan göras med befintliga ”koncept” inom barnomsorg som innehåller en definierad filosofi

eller pedagogik. Exempel på sådana koncept är Reggio Emilia, Montessori eller Pyramid Educational Methods som alla sprids internationellt.

Den svenska läroplanen för förskolan, LPFÖ98 rev10, är ett viktigt styrdokument i Sverige, men är inte tillämpbar som en kommersiell produkt vid tjänsteexport. Det internationella intresset för svensk förskola visar att det är innehållet i läroplanen och hur det tillämpas pedagogiskt som man efterfrågar i första hand.

Detta är även något som lyfts fram av OECD, som efterfrågar metoder och arbetsätt som exemplifierar hur man arbetar för att nå strävansmålen enligt Läroplanen.⁸³ I Sverige finns en kultur av att självständigt tänka, tolka och utveckla verksamheter, något som inte är lika vanligt i länder med starkare gruppmentalitet och hierarkier. Detta är en faktor som ytterligare förstärker värdet av beskrivningar och exempel på hur man arbetar och som kan förtydligas i ett koncept.

I en globaliserad värld är det väldigt lockande att kopiera andra länders läroplaner och riktlinjer. Den svenska läroplanen återfinns översatt till många språk runtom i världen. Att implementera en läroplan är dock något annat. För detta krävs ett kunnande och hantverk. Att dela goda exempel och erfarenheter mellan länder är en självklarhet, men experter vill uppmärksamma länder på att värdesätta sina egna unika kulturer i jakten på ”best practice”.⁸⁴

Det som i vardagligt tal i Sverige benämns ”traditionell svensk förskolepedagogik”, består av många olika delar och baseras på forskning och beprövad erfarenhet. För att kunna konkurrera med andra koncept behöver man ”förpacka” och namnge den svenska idén om förskola på ett kommunicerbart sätt. Genom att utveckla ett koncept som beskriver svensk förskole-verksamhets kärna skapas också en bas som man kan utgå ifrån vid kontakt med utländska marknader. Att identifiera och paketera svensk förskola ska inte ses som en universallösning för andra länder, men paketeringen är en förutsättning för att framgångsrikt kunna marknads- och kundanpassa verksamhet på nya marknader.

83. Taguma, Miho m. fl. (2013) s. 7-10

84. The Economist Intelligence Unit Limited, (2012) Starting well: *Benchmarking early education across the world*, s. 28

Förskolans processkedja och innehåll

Service – och tjänstedesign innebär att man utifrån kunskap om användarna arbetar med att anpassa tjänsten till den aktuella marknaden. Det innebär att förmedla de värden som utgör fundamenten i den svenska förskolan, men också visa respekt och anpassning för kulturen och förutsättningarna i respektive land.

Intresse och förutsättningar för att lyckas med tjänstedesign av förskolan finns. Inom andra sektorer har man kunskap och forskning som kan vara användbar inom förskolans område. Här finns därför potential att ytterligare öka den svenska förskolans attraktivitet genom ett genomtänkt koncept som utgår från forskning och erfarenhet i kombination med en grundlig analys av behoven som finns på respektive marknad.

Tjänstedesign är när man arbetar användarcentrerat och låter användarnas behov vara grunden för hur tjänsterna utvecklas. Detta påverkar hur man organiserar, producerar och utvecklar sina lösningar. Tjänstedesign handlar om att förstå hur samhället och människor fungerar och att se vilka behov och möjligheter som finns i det. Det handlar om att svara upp mot sådant behov som finns idag men även om att förstå användarnas framtida behov. Exempel på tjänstedesign finns i näringslivet och offentliga sektorn, det kan handla om att utveckla vården patientcentrerat eller en stadskärna utifrån medborgarnas behov.

**Eva-Karin Anderman, programchef,
SVID Stiftelsen svensk industridesign**

Att vara den första generationen som lär sig skriva kan vara svårt nog. Ännu svårare om undervisningen inte sker på barnens modersmål och om barnen inte fått träna sin finmotorik och aldrig någonsin fått kladda på ett papper. Förskolan förbereder barnen inför skolan. Vi har arbetat med pedagogik, metodutveckling och expertutbyten med förskolan i Nakamtenga i över tio år, för att också långsiktigt kunna påverka innehållet i förskolor. Vi är mycket glada över de resultat vi ser.

Stina Berge, grundare av Yennenga Progress

Barnomsorg i Världen

Fram till 1980-talet fokuserade många länder som byggde ut sin barnomsorg på att tillhandahålla en enklare barnpassning snarare än en kvalitativ förskola.⁸⁵ På senare tid har dock vikten av att satsa på en innehållsrik barnomsorg med höga ambitioner redan under de tidiga barnåren fått större fokus tack vare gedigen forskning på området och internationella samarbeten.⁸⁶

År 2010 anordnade UNESCO för första gången en global konferens om förskola och barnomsorg.⁸⁷ 101 länder deltog och enades om att bland annat lyfta fram Early Childhood Education and Care (ECEC) som en rättighet för utbildning och ett viktigt verktyg för en hållbar samhällsutveckling. Vidare underströk man betydelsen av att lyfta fram goda exempel för en global spridning.⁸⁸

In states that make it a priority to educate our youngest children... studies show students grow up more likely to read and do math at grade level, graduate high school, hold a job, form more stable families of their own. We know this works. So let's do what works and make sure none of our children "start the race of life already behind."

President Barack Obama, State of the Union, February 12, 2013

När de goda exemplen på förskola och barnomsorg lyfts fram i olika studier, toppar Sverige listorna. UNICEF har jämfört barnomsorgen i de rikaste länderna, och ger Sverige högsta betyg.⁸⁹ Likaså hamnar svensk barnomsorg i topp även i OECDs undersökningar.⁹⁰

I Sverige finns ett förhållningssätt till barn som är internationellt erkänt och en långt framskriden forskning inom småbarnspedagogik och omsorg som har en stark internationell ställning.⁹¹ Sverige förknippas alltjämt med väl fungerande välfärdssystem, jämlikhet och jämställdhet.⁹²

Många länder står inför att bygga ut och förbättra barnomsorgens kvalitet. Exemplet på detta är många, och kan hämtas från samtliga världsdelar. Det är en fråga som idag lyfts fram på den politiska agendan av exempelvis USA:s president Barack Obama,⁹³ Japans premiärminister Shinzo Abe⁹⁴ och Tysklands förbundskansler Angela Merkel⁹⁵. Sverige har ett kunnande och förtroende inom ett område som eftertraktas globalt. Detta kan innebära stora exportintäkter för Sverige, samtidigt som de eftertraktade förskoletjänsterna kan få internationell spridning som gör skillnad för en mer hållbar samhällsutveckling i dessa länder.

Förskolans betydelse för utbildning är universal. Flera biståndsorganisationer satsar därför på att stödja utveckling av förskolor i utvecklingsländer. När kvinnorna i den fattiga byn Nakamtenga i Burkina Faso, de allra flesta analfabeter, gick samman för en förskola i byn, var det inte för att de behövde barnomsorg, utan för att ge sina barn bättre förutsättningar att klara skolan. Förskolan byggdes upp av kvinnorna i byn under handledning av en svensk förskollärare som också koordinerar utbyten med specialister och pedagoger. Förskolan finansieras genom insamlade medel, främst från Sverige.⁹⁶

85. The Economist Intelligence Unit Limited, (2012) Starting well: *Benchmarking early education across the world*, s. 5

86. Ibid

87. UNESCO: *Världens första globala konferens om förskola och barnomsorg*

88. UNESCO (2010) s. 2

89. UNICEF: *Sverige i topp i ny studie om barnomsorgen*

90. OECD (2013), Martin Korpi, Barbara (2007) s. 85 – 90

91. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 85 – 90, OECD (2012)

92. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 11

93. The White House: *President Obama's plan - Early education for all Americans*

94. Tillväxtanalys (2014:20) s. 17, 29-30, Yamamoto, Yoka (2013) s. 3

95. Larsson, Therese (2008)

96. Yennenga Progress: *Förskolan i Nakamtenga*

Barnomsorg i EU

Tillgång till barnomsorg av hög kvalitet, tillgänglig för alla oavsett betalningsförmåga, är en prioriterad fråga inom Europeiska Unionen. Europarådet antog år 2002 de så kallade Barcelonamålen. Dessa innebär bland annat att 90 % av alla barn mellan 3 år och den obligatoriska skolåldern ska ha rätt till någon form av barnomsorg. För barn under 3 år är målet satt till 33 %. Dessa mål ses som en förutsättning för att sysselsättningsmålet i Europa 2020 ska kunna uppnås; att 75 % av både kvinnor och män i åldern 20–64 år ska ha ett betalt arbete. Att ha möjlighet till egen försörjning är en viktig jämställdhetsfråga.⁹⁷ Enligt en rapport från Almega beräknas den europeiska förskolemarknaden vara värd mellan 137 - 280 miljarder euro då den är fullt utbyggd enligt målen.⁹⁸

Den demografiska utmaningen inom EU får allt större uppmärksamhet. Generellt brukar man säga att det krävs att varje kvinna föder 2,1 barn i snitt för att befolkningen inte ska minska i antal. För EUs 28 medlemsländer ligger det genomsnittliga fertilitetsstalet på 1,58 barn per kvinna. Lägst födsloantal finns i Slovakien, Ungern, Grekland, Cypern och Tyskland.⁹⁹ I länder med god tillgång till barnomsorg föder kvinnor ofta fler barn. I Sverige ligger genomsnittet på 1,9 barn per kvinna, samtidigt som sysselsättningsmålen uppnås.¹⁰⁰

Även om EU har satt upp gemensamma mål för tillgång till barnomsorg är det upp till varje enskilt medlemsland att besluta om hur barnomsorgen organiseras. Det innebär att såväl tillgången till barnomsorg som innehållet i verksamheten varierar kraftigt mellan de olika medlemsländerna. I flera länder är kostnaden för barnomsorg hög.¹⁰¹ Genomsnittet i EU för föräldraavgifter ligger på ca 30 % av kostnaderna¹⁰², i Sverige motsvarar maxtaxan knappt 10 % av kostnaderna och aldrig mer än max 3 % av familjens inkomst.

Tillgång till barnomsorg varierar även avseende öppettider, från några timmar per dag till i princip dygnet-runt-erbjudanden.¹⁰³ I flera länder erbjuds många barn en form av öppen förskola, men öppettiderna är så korta så att de i princip omöjliggör yrkesarbete, i alla fall på heltid.

Academedias sikt på att bli det ledande och bästa utbildningsföretaget i Europa, förskolan är en första plattform att bygga från. Vi ser mycket stora möjligheter gällande export av förskolekompetens.

**Johan Göterfelt, direktör affärsutveckling,
Academedias Ab**

Kvaliteten inom barnomsorg skiljer sig mellan de olika medlemsländerna, liksom förhållningssätt till barn och pedagogiskt innehåll. Även kraven på utbildad personal inom barnomsorgen varierar mellan medlemsländerna, från inga särskilda krav alls till krav på universitetsexamen.¹⁰⁴ Det pågår dock ett arbete, bland annat inom det europeiska programmet ERASMUS + för att utveckla utbyten och metodutveckling för att stärka kvaliteten och utjämna skillnaderna mellan de olika länderna.¹⁰⁵

Många medlemsländer är långt ifrån att uppnå Barcelonamålen. Europeiska kommissionen uppmanar därför medlemsländerna att vidta en rad åtgärder för att öka tillgängligheten till barnomsorg av god kvalitet för alla, oavsett betalningsförmåga. För att detta ska möjliggöras behöver många länder öka den offentliga subventionen av barnomsorg. Detta beskrivs av Kommissionen som en lönsam investering, då arbetskraftsutbudet ökar.¹⁰⁶ Den svenska modellen, med hög grad av offentligt finansierad barnomsorg av god kvalitet lyfts fram som ett lyckat exempel på att detta går att förena med goda statsfinanser och tillväxt. Något som ytterligare stärker argumenten för offentlig finansiering av barnomsorg är att framförallt barn från utsatta områden ges ökade förutsättningar för att klara skolgången och senare få en ökad anställningsbarhet.¹⁰⁷

97. European Commission (2013) s. 4, SCB: Barnafödandet i EU nära en kritisk nivå

98. Almega (2010) s. 2, European Commission: Barnomsorg; EU kommissionen uppmanar EU-länderna att göra mer

99. Eurostat, Tabell: Total fertility rate, 1960–2012 (live births per woman), SCB (2014)

100. SCB (2014) På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2014

101. European Commission (2013) s. 10-11, 14, 33

102. Almega (2010)

103. European Commission (2013) s. 10-11, 14, 33

104. European Commission (2013) s. 10-11, 14, 33

105. Erasmus + (2014)

106. European Commission (2013) s. 5-6

107. Ibid

Landstudier

Förutsättningarna för att bedriva förskola skiljer sig mellan olika länder, och ibland även mellan olika regioner inom samma land. I denna rapport har tre länder valts för närmare studier: Tyskland, Storbritannien och Japan. Länderna har valts utifrån svenska företags intressen för vissa marknader och utländska intressen för svensk förskola.

Tyskland

Med drygt 82 miljoner invånare är Tyskland EUs största nation och världens fjärde största ekonomi.¹⁰⁸ Tyskland är också Sveriges största handelspartner. Sverige exporterade år 2011 varor och tjänster till Tyskland för ett värde av cirka 120 miljarder kronor, vilket utgör mer än 10 procent av den totala exporten. Importen från Tyskland till Sverige uppgick samma år till cirka 200 miljarder kronor vilket motsvarar 18 procent av den totala svenska importen.¹⁰⁹ De ekonomiska och politiska kontakterna mellan Sverige och Tyskland är omfattande. Svenska och tyska ministrar besöker regelbundet varandra.¹¹⁰

Tyskland befinner sig i en förändringsfas. Den konservativa familjestrukturen i Tyskland med en pappa som förvärsarbetar och en mamma som är hemma för att sköta barn och hushåll ifrågasätts allt mer. De låga födseltotalen, 1,4 barn per kvinna¹¹¹, tvingar fram en ny familjepolitik. I annat fall beräknas Tyskland att tappa hela 15 miljoner invånare fram till år 2060.¹¹² Sverige står som modell när Tyskland utvecklar en ny familjepolitik som ska möjliggöra för fler att kombinera arbete och familj.¹¹³

Bristen på förskoleplatser anses vara en av de främsta orsakerna till lågt barnafödande och bristande deltagande av kvinnor på arbetsmarknaden. Bristen på förskolor anses även vara en starkt bidragande orsak till svaga studieresultat bland socioekonomiskt svaga grupper i Tyskland.¹¹⁴

Tyskland består av 16 federala delstater med en hög grad av självbestämmande. Delstaterna har egna regler för barnomsorg och i hälften av dem

är det möjligt att som vinstdrivande aktör etablera verksamhet med offentliga subventioner. Även utländska aktörer har möjlighet till etablering men villkoren skiljer sig åt mellan de olika delstaterna.

Kindergarten är den vanliga benämningen på den tyska traditionella förskolan för barn från 3 års ålder, och Kinderkrippe kallas verksamhet för barn under 3 år. Offentligt driven barnomsorg finansieras av kommunerna, delstaterna och genom avgifter från föräldrarna. Privata förskolor drivs vanligen av religiösa samfund, föräldrakooperativ och liknande. De finansieras på motsvarande sätt som de offentliga, men en del har även möjlighet att skjuta till egna medel från organisationerna. Vissa delstater välkomnar privata vinstdrivande företag som utförare, medan andra har satt upp begränsningar.¹¹⁵

Gällande ersättningsmodeller sker förhandling lokalt. Det är ofta fritt att ta ut avgifter av föräldrar och det finns ingen motsvarighet till den svenska "mactaxan" eller annan övre gräns annat än föräldrarnas betalningsförmåga. Tyskland har en högre andel av privat finansiering (ca 30 %) av barnomsorgen än OECD-genomsnittet.¹¹⁶

Det finns betydande kulturella och strukturella skillnader mellan landets olika delar. I forna Östtyskland var det vanligt med förvärsarbetande kvinnor, och därmed även en utbyggd barnomsorg. I dagens östra Tyskland är mer än två tredjedelar av barnen inskrivna på heltid inom Kindergarten, jämfört med endast en fjärdedel i västra Tyskland.¹¹⁷ Norra Tyskland anses av flera bedömare ligga närmare skandinavisk livsstil jämfört med i de södra delarna. I de mer familjekonservativa delarna av Tyskland, kan arbetande mammor ges det negativt laddade epitetet "Rabenmutter" – "Korpmamma" – en mor som lämnar sina barn.¹¹⁸

I Tyskland har barn mellan tre och sex års ålder rätt till någon form av barnomsorg några timmar per dag. I 19 År 2013 skärptes dessa krav till att även omfatta barn från 1 års ålder.¹²⁰

Statistik från 2014 visar att ca 32 % av alla barn i Tyskland¹²¹ under tre års ålder är inskrivna i barnomsorg vilket kan jämföras med Sverige där ca 63 %¹²² av alla barn under tre års ålder är inskrivna. Omvandlat till samma nivå som i Sverige (63 %) skulle platsbehovet i Tyskland ligga på ca 470 000 platser.¹²³ Beräkningarna är dock osäkra, vissa experter menar att behoven av utbyggd barnomsorg i Tyskland är större än så. I offentliga beräkningar utgår man från att ca 35 % av alla barn under tre år skulle

108. Utrikespolitiska institutet: *Landguiden Tyskland*

109. Svenska Ambassaden i Berlin: *Handel med Tyskland*

110. Ibid

111. SCB: *Barnafödandet i EU nära kritisk nivå*

112. Europaportalen: *Kraftig befolkningsminskning väntar Tyskland*

113. Larsson, Therese (2008), Svensk -Tyska Handelskammaren: *Svensk förskolekompetens till Tyskland*

114. Almega (2010) s. 13

115. Norberg, Helene (2012) s. 22

116. Almega (2010), s. 13, Norberg, Helene (2012) s. 22

117. Norberg, Helene (2012) s.22

118. Avallan, Heidi (2012)

119. Almega (2010), Norberg, Helene (2012) s. 22, Martin Korpi, Barbara (2007) s. 88,

120. Almega (2010), Tysk-Svenska Handelskammaren: *Svensk förskolekompetens till Tyskland*

121. Destatis, Statistisches Bundesamt: *Kindertagesbetreuung*

122. SCB: *Barnafödandet i EU nära kritisk nivå*

123. Beräkningar utifrån statistik från SCB, Skolverket och Eurostat

Bilaga Tyskland

Delstater som ger stöd till både kommunala och privata förskolor:

- o Baden- Württemberg
- o Bayern
- o Brandenburg
- o Hamburg
- o Hessen
- o Mecklenburg-Vorpommern
- o Saarland
- o Sachsen
- o Thüringen

Delstater som ger stöd till förskolor som drivs av företag för sina anställdas barn:

- o Neidersachsen
- o Rheinland-Pfalz
- o Sachsen-Anhalt
- o Thüringen

Delstater som idag inte ger finansiellt stöd till privata förskolor:

- o Berlin
- o Bremen
- o Nordrhein-Westfalen
- o Schleswig-Holstein

Källa: Tysk-Svenska Handelskammaren

Tyskarnas intresse och respekt för svenska förskolor är större än man tror. Man kan konstatera att i Tyskland står Sverige och den svenska förskolan för kvalitet. Vi har medverkat på en av världens största utbildningsmässor i Tyskland och intresset för hur man gör i Sverige och för våra produkter var mycket stort.

Jessica Rindegård, vd, Minimorf AB

behöva plats i barnomsorgen.¹²⁴ Enkäter gjorda bland föräldrar i Tyskland visar att drygt 60 % av alla barn under 3 år skulle behöva en plats.

I åldersgruppen barn över tre år är andelen barn i barnomsorg likvärdig med Sverige där 94 % av barnen är inskrivna. I Tyskland är motsvarande siffra 93 %. Statistiken är dock missvisande då frågan om i hur stor utsträckning barnen befinner sig i barnomsorgen under dagen inte syns i statistiken. Många barn i Tyskland går endast några få timmar/dag i den organiserade barnomsorgen, något som skiljer sig markant jämfört med Sverige.¹²⁵

De pedagogiska koncept som efterfrågas på den tyska marknaden är inte helt olik det svenska. Det har historiskt funnits ett stort pedagogiskt utbyte mellan Sverige och Tyskland. Den tyska pedagogen Friedrich Fröbels kom på 1800-talet att fungera som inspiratör för utvecklingen av svensk pedagogik.¹²⁶ Än idag finns ett nära utbyte inom pedagogisk forskningen och utveckling mellan länderna och Friluftsförbundet "I Ur och Skur-koncept" med Mulle-verksamhet finns även representerat i Tyskland.¹²⁷

Svenska företag från förskolesektorn välkomnas och det pågår förhandlingar mellan vissa delstater och svenska företag om etableringar.¹²⁸ Svenska pedagogiska material och produkter möter en stor efterfrågan och det finns svenska företag som satsar i Tyskland. Det finns omfattande kunskap om den tyska marknaden och uppbyggda nätverk som bör kunna användas även för att främja export av förskoletjänster.

Att nätverka och knyta kontakter på den lokala marknaden är en förutsättning för att lyckas med en förskoleetablering, ödmjukhet likaså. Personliga kontakter med både kommunförvaltning, lokala företag och andra organisationer är viktiga på alla nivåer för en lyckad process och etablering. Den snåriga byråkratin med skatteregler och tillstånd kräver juridiskt stöd och kompetens.¹²⁹

En svårighet är att finna ändamålsenliga lokaler i Tyskland. Det handlar dels om att rent fysiskt hitta passande lokaler men även om en snårig tillståndprocess. Till de byråkratiska utmaningarna får även de olika regelverken och ersättningssystemen i de olika delstaterna räknas.¹³⁰ Det finns också brist på utbildade förskollärare och barnskötare i Tyskland och till detta kommer de naturliga språkbarriärerna. Men för de som lyckas ta sig in på den tyska förskolemarknaden finns en enorm potential i detta grannland.

Svenska företag har goda chanser på den tyska marknaden – förutsatt att de förbereder etableringen noggrant, undersöker marknaden samt aktörerna i förväg och tar vara på de olika ramvillkoren i de 16 tyska delstaterna. Tyskland är i behov av fler förskoleplatser, framförallt för barn från 0 till 3 år. En svensk aktör med lång erfarenhet som satsar på kvalitén och inte minst kvalificerad personal kan bidra till att lyfta tysk barnomsorg. Dessutom kan en svensk huvudman tjäna på det goda rykte som svensk barnomsorg har i Tyskland.

Tre viktiga råd till svenska företag:

- Förbered etableringen noggrant och lär dig marknaden
- Satsa på kvalitét
- Våga vara svensk och använd din svenska erfarenhet

Verena Adamheit,
Tysk-Svenska Handelskammaren

124. Norberg, Helene (2012) s. 22, Tysk-Svenska Handelskammaren: Svensk förskolekompetens till Tyskland

125. Martin Kopri, Barbara (2007) s. 13, Norberg, Helene (2012) s. 22

126. Martin Kopri, Barbara (2007) s. 13

127. Friluftsförbundet: *I Ur och Skur - Organisation*

128. Fristående förskolors riksförbund: *Stort intresse för svensk förskola i Tyskland*

Tysk-Svenska Handelskammaren Svensk förskolekompetens till Tyskland

129. Almega (2010) s.13, Norberg, Helene (2010) s.22

130. Almega (2010) s.13, Norberg, Helene (2010) s.22

Storbritannien

Det finns en nära relation mellan Storbritannien och Sverige. Enligt uppgifter från Business Sweden finns omkring 750 svenska företag representerade i Storbritannien och bilden av Sverige är positiv. Nation Brands Index visar att briter ger ett mycket högt betyg till det svenska samhällsstyret, som de anser vara ett av de bästa i världen.¹³¹ Storbritannien och Sverige står varandra förhållandevis nära vad gäller värderingar kring individualism och självförverkligande. Dock är Storbritannien mer traditionellt än Sverige och synen på barns rättigheter skiljer sig åt. I Storbritannien är fysisk bestraffning av barn tillåtet och socialt accepterat.¹³² Barns rättigheter har dock stärkts under senare år och en barnombudsman inrättades år 2004.¹³³ Bland brittiska organisationer som arbetar för att stärka barns rättigheter finns ett intresse för svenskt kunnande. Sverige är också en förebild som år 1979 var det första landet i världen som förbjöd barnaga.¹³⁴

Den brittiska staten har traditionellt sett haft en liten inblandning i utformandet av barnomsorg. Barnomsorgen tillhandahålls huvudsakligen av privata organisationer, både ideella och vinstdrivande på en fragmenterad marknad. Det finns många olika former av barnomsorg i Storbritannien liksom stora variationer avseende kvalitet och pris. De offentliga subventionerna av barnomsorg är ytterst begränsade och riktas framförallt till förskoleverksamhet för barn mellan 3 – 5 år, max 15 timmar per vecka, samt med särskilda stöd till exempelvis ensamstående föräldrar.¹³⁵

Maintained (offentligt driven) barnomsorg för 3–5 åringar består vanligen av förskolor belägen vid grundskolor. Det finns även förskolor inom barnvårdscentraler med bredare utbud av sociala tjänster. Föräldrar kan ofta välja att betala för ytterligare tid utöver de 15 timmar som är offentligt finansierade.¹³⁶ Barnomsorg för barn under 3 år är ofta helt avgiftsfinansierad.¹³⁷

Omkring 89 % av barnen under fem år och 33 % av barnen under tre år är inskrivna i någon form av barnomsorg. Det vanligaste är att barn

Jag ser ljust på möjligheterna att etablera verksamhet i Nordirland ur många aspekter. Aktörer inom branschen på Nordirland har god insyn i svensk förskola och skola och ser upp till vår kompetens, hur vi har organiserat föräldraförsäkringen och subventionerat barnomsorgen. Branschen är relativt ny och i en expansionsfas. Det finns ett intresse från myndigheterna för aktörer med hög kompetens.

Tuula Torro, delägare, Verbala Stigar förskolor Ab

under fem år endast tillbringar omkring tre timmar om dagen i en form av gruppledd barnverksamhet. Det gör det svårt för framförallt kvinnor att kombinera barn med heltidsarbete.¹³⁸

Det är vanligt att kvinnorna i Storbritannien inte arbetar alls när barnen är små. För de kvinnor som yrkesarbetar, kombineras ofta de få timmarna på förskolan med en anställd "nanny" (barnflicka). Detta är mer vanligt i välbärgade områden, medan andra förlitar sig på samarbeten med mor- och farföräldrar, släkt och vänner för att få vardagen att gå ihop.¹³⁹

I England ansvarar Department of Health för barnomsorg, medan Nordirland, Skottland och Wales har egna nationella myndigheter som ansvarar för den.¹⁴⁰

Bland de fristående förskolorna i Sverige finns ett begynnande intresse för etableringar i Storbritannien. Marknadspotentialen är stor vid en utbyggd förskola med heldagslösningar för barnfamiljer. Det engelska språket underlättar kommunikation och det finns redan idag en hög grad av affärsutbyten mellan länderna. Det som däremot upplevs som problem är den fragmenterade marknaden och låg grad av offentliga subventioner. Här kan det dock komma nya möjligheter inom en

131. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 84, 87-90

132. Ibid

133. Ibid

134. Pädda Barnen: *Barnaga*

135. Almega (2010) s. 15, European Commission (2013) s. 10-11, 14, 33, Norberg, Helene (2012) s. 9

136. Ibid

137. Norberg, Helene (2012)

138. Almega (2010) s. 15, European Commission (2013) s. 10-11, 33

139. Ibid

140. Almega (2010) s. 15

Det är viktigt att förstå den lokala kulturen och traditionen i att bedriva förskola och anpassa den svenska förskolemetodiken till lokala förutsättningar. För att etablera sig behöver man ha möjlighet att ägna tid på plats för att implementera tankar och arbetssätt. Att Nordirland är en del av EU inger en trygghet i juridisk mening och att det talas engelska är ytterligare ett plus.

Camilla Lindgren, vd, delägare, Verbala Stigar förskolor Ab

överskådlig tid då barnomsorgsfrågan har fått ökad aktualitet på den politiska agendan.¹⁴¹ Den svenska modellen framhålls och intresse finns för den svenska förskolans integration av pedagogik och omsorg.¹⁴²

Exempel Nordirland

I Nordirland uppgår befolkningen till knappt 2 miljoner invånare. Där finns ett stort behov av utbyggd barnomsorg och denna studie har särskilt tittat på situationen i Belfast. Nordirland är ett samhälle i utveckling, en spännande och positiv resa har påbörjats där man vill leva sida vid sida efter decennier av motsättningar.¹⁴³

Det finns små utsikter att öka kvinnornas deltagande på arbetsmarknaden om inte bristen på barnomsorgen kan lösas. Idag är det ofta närstående, som till exempel mor- och farföräldrar, som tar hand om de yngsta barnen upp till 3,5 års ålder.¹⁴⁴

Nordirland är indelat i sex olika geografiska områden, så kallade "trusts", varav Belfast är ett. Där är det HSC - "Health and social care trust" - som administrerar barnomsorgen.¹⁴⁵

Utövare av barnomsorg i åldersspannet 0- 4,5 år är en relativt sett ny företeelse och det saknas idag huvudmän som vill driva verksamhet. Det finns överhuvudtaget inte kommunala huvudmän inom "day nursery" som den här formen av barnomsorg benämns. Den är inte heller subventionerad utan betalas helt av föräldrarna med vissa undantag för familjer i socio-ekonomiskt utsatta situationer där det finns möjlighet att söka stöd.¹⁴⁶

I Nordirland börjar den obligatoriska skolan på höstterminen året barnen fyller 4 år.¹⁴⁷ Skolan varar i några timmar per dag, och behov av barnomsorg finns för många familjer för tiden före eller efter skolan.¹⁴⁸ Att som privat aktör enbart etablera sig med förskoleverk-

samhet är troligen svårt i dagsläget. För att få ekonomi i verksamheten behöver man sannolikt komplettera med andra tjänster, till exempel fritidsverksamhet som finns för barn i åldrarna 0 – 12 år.¹⁴⁹

De typer av huvudmän som nu välkomnas är företag, stiftelser och välgörenhetsorganisationer. Den svenska förskolemodellen och pedagogiken med en läroplan från 1 års ålder är välkänd för sin höga kvalitet och sitt innehåll varför man välkomnar svenska aktörer.¹⁵⁰

Behovet att arbeta för ett integrerat samhälle med mångfald är stort och hur vi i Sverige har arbetat med frågan inom förskolan är något man värdesätter.

I intervjuer med den nordirländska kommunala förvaltningen har det framkommit att en anledning till att just svenska huvudmän är önskvärda är att de ses som "neutrala" och skulle kunna fungera överbryggande mellan olika grupper i samhället och på så sätt bidra till integration. Även om konflikterna mellan katoliker och protestanter på Nordirland markant har minskat under 2000-talet, är det fortfarande ett starkt segregerat samhälle.¹⁵¹

Krav och förfaranden kring nyetableringar är strikta och reglerade med anvisningar som ska följas och de liknar därmed det svenska regelverket i stort.¹⁵² Att den svenska förskolan har ett gott renommé underlättar sannolikt vid en etablering liksom den ökade efterfrågan på kvalitativ barnomsorg.

Den kommunala förvaltningen i Belfast Nordirland om svenska möjligheter:

"I think that a Swedish daycare company could do very well in Northern Ireland as parents could be interested in your approach to childcare which, within the constraints of registration requirements, would be different and new."

Carolyn Rainey, Senior Social Worker, Early Years Services

141. Omega (2010) s. 16

142. Martin Korpi, Barbara (2007) s. 87-88

143. Utrikespolitiska institutet; *Landguiden - Nordirland*

144. Torro, Tuula, delägare Verbala Stigar Förskolor AB, Intervju 2014.10.23

145. Belfast Health and Social Care Trust; *Childrens services*

146. Painley, Carolyn, Senior Social Worker, Early Years Services, Belfast

147. Barnomsorgsguiden; *Barnomsorg utomlands*

148. Painley, Carolyn, Senior Social Worker, Early Years Services, Belfast

149. Torro, Tuula, delägare Verbala Stigar Förskolor AB, Intervju 2014.10.23

150. Painley, Carolyn, Senior Social Worker, Early Years Services, Belfast

151. Utrikespolitiska institutet; *Landguiden - Nordirland*

152. Torro, Tuula, delägare Verbala Stigar Förskolor AB, Intervju 2014.10.23

Det råder ingen tvekan om att efterfrågan finns i form av att man i Japan är i skriande behov av fler förskoleplatser och att det från politiskt håll finns en insikt om att det är nödvändigt att markant öka antalet platser om man ska lyckas med regeringens prioriterade målsättning att öka kvinnors arbetskraftsdeltagande och få upp dagens låga fertilitetstal. De kommer att finnas goda förutsättningar för svenska aktörer att ta sig in på den japanska marknaden. Sverige har ett mycket bra rykte i Japan generellt och specifikt vad gäller välfärd, barnomsorg och jämställdhet. Det finns också en stor nyfikenhet på svenskt kunnande och erfarenhet i dessa frågor.

Louise Gärdestad, tidigare UD-tjänsteman, Sveriges ambassad, Tokyo

Japan

Japan är världens tredje största ekonomi med en befolkning på 126 miljoner invånare.¹⁵³ Trots de långa avstånden mellan Sverige och Japan, finns det mycket som förenar länderna och det finns en lång tradition av diplomatiskt utbyte. World Values Survey (2010) visar att det finns en värderingsmässig närhet mellan Japan och Sverige. Japan och Sverige är de två länder i världen där de sekulära-rationella värderingarna är allra mest dominerande.¹⁵⁴

När det gäller synen på individen finns det dock stora skillnader. Det finns en betydligt starkare gruppmentalitet och högre grad av hierarki i det japanska samhället jämfört med det mer individualistiska Sverige. Japansk barnuppfostran har traditionellt inte uppmuntrat självständigt tänkande, och barnaga är relativt vanligt förekommande.¹⁵⁵ Det japanska samhället står dock inför förändringar. Den nuvarande premiärministern Abe visar stor beslutsamhet när det gäller att genomföra nödvändiga strukturreformer och dessa förändringar i den ekonomiska politiken kallas för "Abenomics".¹⁵⁶

Intresset för den svenska modellen och svenska barnomsorgen är stort i Japan. Många japanska forskare och beslutsfattare har under de senaste 20 åren regelbundet besökt Sverige.¹⁵⁷ Intresset för Sverige och svensk barnomsorg beror till viss del på den tradition av diplomatiska kontakter som finns mellan våra länder, men framförallt är det Sveriges framträdande roll inom förskola för små barn; ECEC – Early Childhood Education and Care.¹⁵⁸

I Japan är födsloantalet i snitt 1,4 barn per kvinna, att jämföra med Sverige där i genomsnitt 1,9 barn föds per kvinna.¹⁵⁹ En skev åldersstruktur innebär att förhållandevis få arbetande människor kommer att behöva försörja och ta hand om ett stort antal gamla.

Orsakerna till de låga födelsetalen i Japan är flera.¹⁶⁰ Kvinnans ställning på arbetsmarknaden är svag och många högutbildade kvinnor väljer bort familjebildning framför karriär. Nära 60 % av kvinnorna slutar arbeta när de får barn. De kvinnor som återvänder till arbetsmarknaden efter barnen börjat skolan tappar sina positioner och arbetar deltid i hög utsträckning. Det mest karaktäristiska för den japanska arbetsmarknaden är den så kallade "m-kurvan" för kvinnor. Kvinnor utbildar sig och arbetar fram till första barnet, därefter blir de borta från arbetsmarknaden flera år, för att sen återuppta förvärvsarbete vid cirka 40 års ålder, men då på deltid.¹⁶¹

En förklaring till kvinnors bortfall från arbetsmarknaden är bristen på tillgänglig barnomsorg. Det medför att kvinnor antingen väljer bort barn eller tvingas sluta arbeta. Mycket kan också tillskrivas kultur och tradition. Arbetet är traditionellt männens sfär medan kvinnorna styr i hemmet.¹⁶²

Det är alltså fortfarande svårt att kombinera karriär och familj i Japan. Detta gäller även männen. De långa arbetstiderna som förväntas av tjänstemän i landet är en del av förklaringen till att japanska män spenderar minst tid i världen när det gäller hushållsarbete och omvårdnad av barn. Det finns dock en rörelse för förändring i Japan.¹⁶³ Inte minst av organisationer som "Fathering Japan",¹⁶⁴ som vill se möjligheter till en mer aktiv föräldraroll, även för männen. Nätverk som J-Win¹⁶⁵ arbetar å andra sidan för att se förbättrade karriärmöjligheter för kvinnor i arbetslivet.

Japan ligger på plats 104 av 142 länder i 2014 års Gender Gap Index report (Sverige placerar sig på fjärde plats 2014)¹⁶⁶ och jämställdhet har blivit ett hett debattämne som diskuteras flitigt på alla nivåer i Japan. Sverige ses som både en utopi och ett föregångsland på samma gång.¹⁶⁷ Jämställdhet och mångfald är nyckelfaktorer för en hållbar samhällsutveckling och Japan befinner sig ungefär där Sverige var när barnomsorgen började utvecklas på 1960-70-talet.¹⁶⁸

Behovet av barnomsorgsplatser är stort, enligt siffror från 2013 saknas ca 400 000 platser fram till 2017. Antal barn i Tokyo, i förskoleålder, uppgick 2012 till ca 610 000 där endast 32 % av dessa hade en plats i barnomsorgen.¹⁶⁹ Marknaden för internationell barnomsorg har expanderat kraftigt i Tokyo de senaste åren och har blivit ett populärt alternativ även för japanska familjer.¹⁷⁰

Olika alternativ till barnomsorg finns i Japan; japanska och internationella, offentliga och privata. Kvaliteten på omsorgen är som regel

153. Tillväxtnalys (2014:20) s. 16

154. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 60-61

155. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 60-61

156. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 17, 29-30

157. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 16

158. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 16

159. Tillväxtnalys (2014:20) s. 27

160. Ibid

161. Tillväxtnalys (2014:20) s. 27-29

162. Ibid

163. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 62, Tillväxtnalys (2014:20) 27-29

164. Fathering Japan: *Fathering Japan*

165. J-Win: *About J-Win*

166. World Economic Forum (2014) s. 220

167. Svenska Institutet & United Minds (2012) s. 62, Tillväxtnalys (2014:20) s. 6, 45

168. Svenska Institutet & United Minds (2012) s.60-61

169. Yamamoto, Yuka (2013) s. 3.

170. Japan Healthcare Info: *Daycare and Kindergarten/preschool*, Svenska Ambassaden i Tokyo: *Skolor i Tokyo*, Yamamoto, Yuka (2013) s. 4.

I think that Swedish companies have a chance in the child care sector in Japan. Japanese like Scandinavia, especially Sweden. If Swedish companies want to enter the Japanese market they should do something new and different compared to other companies in the fields interior and exterior design, playgrounds, leadership and management. You have to know the Japanese market well, cooperation with a Japanese company or an established Swedish company in Japan makes it easier.

**Taku Hibino, Executive Director,
Design- and architect company Hibino Sekkei**

hög, liksom avgifterna. Generellt råder stor platsbrist. Tonvikten ligger på omsorg, som på vissa förskolor kombineras med traditionell undervisning. Det är inte ovanligt att de mer utbildningsbetonade förskolorna genomför någon form av "screening" av barn.¹⁷¹

Det japanska barnomsorgssystemet omfattar flera separata strukturer. "Hoikuen" är en omsorgsbetonad verksamhet som ligger under Ministry of Health, Labour and Welfare. Öppettiderna är ofta mycket generösa, avgiften är relativt låg och platsbristen är stor. "Yochien" är mer utbildningsbetonad verksamhet som ligger under Ministry of Education. Verksamheten riktar till barn från 3 års ålder. Avgifterna är ofta högre, och öppettiderna inskränks ofta till några timmar per dag.¹⁷² Utöver dessa två huvudgrupper, finns diverse kombinationer. Ett arbete pågår för att samla systemen under ett departement och utveckla en integrerad

förskola för både omsorg och lärande så kallade "Kodomoen".¹⁷³ Den svenska modellen står som förebild.¹⁷⁴

Den svenska småbarnspedagogiken, där barnen leker och lär och pedagogiken är integrerad i omsorgen väcker intresse i Japan. Man ser även att utveckling av självständigt tänkande – entreprenörskap – som ett område där Sverige ligger i framkant.¹⁷⁵ Utomhuspedagogik är ytterligare ett område som väcker stort intresse i Japan. De många japanska studiebesöken i Sverige har gjort intryck på den japanska barnomsorgen. Mulleverksamhet¹⁷⁶ finns etablerad sedan många år i Japan och 2012 invigdes en förskola¹⁷⁷ i centrum av Tokyo där svenska designers arbetat med inredningsuppdraget.

Japans ökande medvetenhet kring de demografiska utmaningarna och det faktum att frågorna sätts i centrum av den nuvarande regeringen innebär möjligheter för Sverige att utveckla såväl samarbeten som affärer inom förskoleområdet. För politikområden som välfärd och jämställdhet finns det sedan länge etablerade relationer och ett stort intresse från japanskt håll samtidigt som Sverige som nation åtnjuter ett gott förtroende från Japans regering och myndigheter.¹⁷⁸

Språkbarriären liksom den japanska byråkratin är en utmaning för svenska aktörer som vill etablera verksamhet i Japan. För att lyckas med en etablering i landet krävs långsiktighet och tålamod. Att vårda och odla personliga relationer är centralt om man ska lyckas. Likaså ställs höga krav på kvalitet på det man ska leverera, inte bara när det gäller förskola utan detta gäller generellt på den japanska marknaden och i det japanska samhället. Det starka intresse och förtroende som finns för svenska välfärdslösningar kan vara en avgörande tillgång för svenska företag vid en etablering.¹⁷⁹

Tre avgörande råd inför en etablering på den japanska marknaden:

- Håll ut! Saker och ting måste få ta sin tid
- Odladina kontakter. Långa goda relationer betyder allt.
- Lär av japanerna. Mycket inom den japanska barnomsorgen är värt att ta till sig

Adam Beije, handläggare, press- och kulturären, Sveriges ambassad, Tokyo

171. Ibid

172. Ibid

173. Mizuno, Keiko, former professor of Japan women's college of physical education, Tokyo, intervjuer 2013-14

174. Svenska institutet & United Minds (2012) s. 16

175. Mizuno, Keiko, former professor of Japan women's college of physical education, Tokyo, intervjuer 2013-14,

Svenska institutet & United Minds (2012) s. 60-62

176. Friluftsrämjandet: *I Ur och Skur - Organisation*

177. Mominoki: *Mominoki*

178. Tillväxtanalys (2014:20) s. 45

179. Ibid

Avslutningsord

Svensk förskola håller hög kvalitet och röner stort intresse i andra länder. Under mer än tjugo års tid har utländska delegationer kommit hit för att studera vår verksamhet. Medvetenheten ökar också om vikten av att höja kvaliteten inom barnomsorgen så att den går från att handla om barnpassning till att bli en avancerad pedagogisk tjänst som skapar goda förutsättningar för den livslånga lärandet och förbereder barnen för livet. Bakom intresset för förskolan finns en problembild som är gemensam för många länder. Det handlar om de demografiska utmaningarna som gör att kvinnor är mer efterfrågade på arbetsmarknaden, kvinnors möjligheter till karriär och ledarskap, jämställdhet i både yrkes- och familjeliv och insikten i betydelsen av att tidigt lägga grunden för lärande när vi nu går in i ett allt mer kunskapsintensivt samhälle.

Svensk förskola har potential att bli en framtida exportbransch men som i alla verksamheter kommer det krävas mycket hårt arbete för att lyckas. Därför skulle vi i Sverige behöva fler aktörer som har kraft och uthållighet för att ta sig an exportsatsningar. Då kan den svenska förskolan som vi under decennier byggt upp för hundratals miljarder ta nästa steg i sin utveckling.

För att detta ska lyckas krävs dock en större målmedvetenhet när det gäller satsningar på förskoleexport. Idag har man ofta fokus på att exportera produkter – att lägga resurser på att exportera tjänster är inte lika självklart. Att vårt svenska varumärke är starkt har verifierats under denna studie men om vi ska lyckas med att dra nytta av vårt efterfrågade kunnande så behövs en gemensam agenda för alla inblandade parter så att vi på ett bättre sätt än idag kan följa upp och arbeta med det internationella intresse som finns men som idag sällan tas tillvara.

Svensk förskola har en lång tradition av en barncentrerad och demokratisk verksamhet för barn. Men också en vision om att kombinera omsorg, lek och lärande till en helhet, något som bidrar till att den är unik och ger barn både möjlighet att växa som individ och att lära sig om sin omvärld. Ett förskolekoncept som är värt att förmedla internationellt.

**Ingrid Pramling Samuelsson,
professor Göteborgs universitet**

Källor

AcadeMedia: *Espiragruppen blir en del av AcadeMedia* tillgänglig via: <http://www.academedia.se/norska-espira-gruppen-blir-en-del-av-academedia/> (2014.11.01)

Almega (2010) *Barnomsorgsmarknaden i EU - Vilken potential finns för svenska företag att tillhandahålla barnomsorg i Europa*. Almega

Adamheit, Verena, Tysk-Svenska Handelskammaren, Stockholm Almega Tjänsteföretagen

Anderman, Eva-Karin, programchef på SVID, Stiftelsen svensk industridesign

Andersson, Bengt-Erik (1989) *Effects of public day-care: a longitudinal study* Stockholm, Child Development vol. 60.

Andersson, Bengt-Erik (1992) *Effects of Day-Care on Cognitive and Socioemotional Competence of Thirteen-Year-Old Swedish Schoolchildren* Stockholm, Child Development vol. 63.

Andersson, Marita, vd Inspira förskolor och skolor AB, Stockholm

Andersson, Per-Arne, SKL Sveriges kommuner och landsting

Arbetsmiljöverket (2013) *Under luppen, Genusperspektiv på arbetsmiljö och arbetsorganisation* Stockholm: Arbetsmiljöverket Rapport 2013:1

Avallan, Heidi (2012) *Adjö knattar, kök och kyrka* ur *Sydsvenskan*: 2012.11.04

Barnomsorgsguiden: *Från "barnförvaring" till utvecklande verksamhet för barnets egen skull*, tillgänglig via: http://www.barnomsorgsguiden.se/empty_77.html (2014.10.15)

Barnomsorgsguiden: *Barnomsorg utomlands* tillgänglig via: http://www.barnomsorgsguiden.se/empty_34.html (2014.10.15)

Beije, Adam, handläggare, Sveriges ambassad, Tokyo, Japan

Belfast Health and Social Care Trust: *Children's services* tillgänglig via: <http://www.belfasttrust.hscni.net/services/ChildrensServices.htm> (2014.11.10)

Bennett, John, Kaga, Yoshie, Peter Moss (2010) *Caring and Learning together - A cross national study on the integration of early childhood care and education within education* Paris: UNESCO

Berge, Stina, Yennenga Progress, Stockholm

Business Sweden: *Stor efterfrågan på svenska barn- och babyprodukter* tillgänglig via: <http://www.business-sweden.se/Om-oss/Pressrum/Nyheter/Pressmeddelanden/Stor-efterfragan-pa-svenska-barn--och-babyprodukter-i-Asien/#sthash.LawOtmNZ.dpuf> (2014.11.10)

Dareblom, Jeanette (2002) *Kvinnor, vård och omsorg och företagande* ur Holmqvist, Carin och Sundin, Elisabeth (red), *Företagarskan Om kvinnor och entreprenörskap*, Agnered: SNS Förlag

Datta Gupta, Nabanita, Smith, Nina och Verner, Mette (2008), *Perspective article: the impact of Nordic countries' family friendly policies on employment, wages, and children* ur *Rev Econ Household*

Destatis, Statistisches Bundesamt: *Kindertagesbetreuung* tillgänglig via: <https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesellschaftStaat/Soziales/Sozialeistungen/Kindertagesbetreuung/Aktuell.html> (2014.10.01)

Erasmus + (2014) *Programhandledning*

Europaportalen: *Kraftig befolkningsminskning väntar Tyskland* tillgänglig via: <http://www.europaportalen.se/2011/06/kraftig-befolkningsminskning-vantar-tyskland> (2014.11.05)

European Commission (2013) *Barcelona objectives - The development of childcare facilities for young children in Europe with a view to sustainable and inclusive growth* Luxembourg: Publications Office of the European Union

European Commission; *Barnomsorg: EU kommissionen uppmanar EU-länderna att göra mer* tillgänglig via: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-495_sv.htm (2014.11.22)

Eurostat Tabell: *Total fertility rate, 1960–2012* (live births per woman)

Fathering Japan: *Fathering Japan* tillgänglig via: <http://www.fathering.jp/english/> (2014.11.25)

Folkhälsainstitutet (2009), *Child day care center or home care for children 12–40 months of age – what is best for the child? A systematic literature review*

Friluftsfrämjandet: *I Ur och Skur - Organisation* tillgänglig via: <http://www.friluftsframjandet.se/iurochskur/organisation> (2014.11.09)

- Gerdin, Mari (red.) och Ohrlander, Kajsa (red.) (2007) *Fopen de skalla, Daghem åt alla, vittnesseminarium om daghemskampen på 70-talet* Huddinge: Södertörns högskola
- Gärdestad, Louise, fd UD-tjänsteman, Sveriges ambassad, Tokyo, Japan
- Göterfelt, Johan, direktör Academedia AB, Stockholm
- Hibino, Taku, executive director, Hibino Sekkei, Tokyo, Japan
- Japan Healthcare Info: *Daycare and Kindergardenpreschool* tillgänglig via: <http://japanhealthinfo.com/child-health-and-childcare/daycare-and-kindergardenpreschool/> (2014.11.25)
- Jonsson, Agneta (2013) *Att skapa läroplan för de yngsta barnen i förskolan Barns perspektiv och nuets didaktik*, Kållerød: (Ineko) Göteborgs Universitet
- J-Win: *About J-Win* tillgänglig via: <https://www.j-win.jp/guide/AboutJWin-e131216.pdf> (2014.11.25)
- Lagerquist, Kim, förskolechef Pysslingen, Academedia AB, Stockholm
- Larsson, Therese (2008) *Tyskland sneglar på Sverige* ur Tidningen Fokus 2008 nr 14
- Lemne, Carola, vd Svenskt Näringsliv
- Lindberg, Ulf, n,äringspolitisk chef Almega
- Lindgren, Camilla, vd Verbala Stigar förskolor Ab, Stockholm
- Lindgren, Monica (2000) *Kvinnor i friskolor: om kön, entreprenörskap och profession i identitetsskapandet* Forum för småföretagsforskning
- Lindgren, M. (2001). *Kvinnliga entreprenörer i friskolan: Om entreprenörskap och profession i skapandet av identitet* Nordiske Organisasjonsstudier, Vol 3, No 1: pp. 32-64.
- Läroplan för förskolan Lpfö 98, Reviderad 2010
- Löfström, Åsa (2009) *Gender equality, economic growth and employment* Stockholm: Regeringskansliet
- Martin Korpi, Barbara (2007) *Förskolan i politiken – Om intentioner och beslut bakom den svenska förskolans framväxt* Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Mizuno, Keiko, former professor of Japan women's college of physical education, Tokyo
- Mominoki: Mominoki tillgänglig via: <http://www.mominoki.ed.jp/> (2014.09.09)
- Norberg, Helene (2012) *Privata företag inom skola, vård och omsorg i Storbritannien, Frankrike, Tyskland och Tjeckien – en översikt* Stockholm: Svenskt Näringsliv
- NurseryWorld: *The Pre-School Learning Alliance opens office in China* tillgänglig via: http://www.nurseryworld.co.uk/nursery-world/news/1147967/pre-school-learning-alliance-office-china?utm_content=&utm_campaign=1111%20Nursery%20Management%20bulletin&utm_source=Nursery%20World&utm_medium=adestra_email&utm_term=http%3A%2F%2Fwww.nurseryworld.co.uk%2Fnursery-world%2Fnews%2F1147967%2Fpre-school-learning-alliance-office-china (2014.11.11)
- Oláh, Livia Sz. (2007) *Höga födselotal i länder med utbyggd barnomsorg*, s. 6-7 Ur Johansson, Lena (Red.) *Välfärd – Utbyggd barnomsorg håller födseltalen uppe*, nr 3, SCB
- Olsen, Arild, PBL Private Barnehagers Landsforbund
- OECD (2012) *Starting strong III - A Quality Toolbox for Early Childhood Education and Care*, Paris: OECD
- OECD (2014) *Education at glance 2014* OECD Indicators
- OMEP: *History of OMEP* tillgänglig via: <http://www.worldomep.org/en/about-omep-2/history/> (2014.11.25),
- OMEP: *World Organization for Early Childhood Education* tillgänglig via: <http://omep.org.gu.se/English> (2014.11.20)
- Oshiro, Aiko, Lectorer Early childhood education teacher training course, Department of Education, Kio University
- Palmgren, Annika, Annika Palmgren skolutveckling
- Pramling Samuelsson, Ingrid, professor Göteborgs universitet
- Pramling Samuelsson, Ingrid (2007) *Lärandets grogrund. Perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan* Lund: Studentlitteratur
- Rainley, Carolyn, Senior Social Worker, Early Years Services, Belfast , Nordirland

- Regeringskansliet: *Förskola* tillgänglig via:
<http://www.regeringen.se/sb/d/1482/>, (2014.11.26)
- Regeringskansliet: *Insatser för fler män i förskolan* tillgänglig via:
<http://www.regeringen.se/sb/d/16837/a/222353> (2014.11.27)
- Renstig, Monica, Sundin, Elisabeth, Tillmar, Malin (2010)
Varför ska kvinnor starta företag inom vård och omsorg? Stockholm: Tillväxtverket
- Rindögård, Jessica, vd Minomorf Ab, Stockholm
- Richter, Elisabeth (2012) *Barnträdgården har vuxit upp* ur tidningen
 Förskolan 2012.02.20
- RoA nr 27:1945
- Rädda Barnen: *Barnaga* tillgänglig via:
<http://www.raddabarnen.se/barnaga/> (2014.10.09)
- SCB (2005) *Svensk utbildning i Internationell Statistik 3. Förskolenivå*
- SCB (2013) *Kvinnor och män i näringslivet 2013*
- SCB (2014) *På tal om kvinnor och män – Lathund om jämställdhet 2014*
- SCB: *Barnafödandet i EU nära en kritisk nivå* tillgänglig via: http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Barnafodandet-i-EU-nara-kritisk-niva/ (2014.11.18)
- Skollagen (2010:800) *Svensk Författningssamling*
- Skolverket (2010) *Perspektiv på barndom och barns lärande - En kunskapsöversikt om lärande i förskolan och grundskolans tidigare år* Stockholm: Elanders Sverige AB
- Skolverket (2012) *Uppföljning, utvärdering och utveckling i förskolan – pedagogisk dokumentation* Stockholm: Elanders Sverige AB
- Skolverket (2013) *Avgifter i förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg 2012* Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2014) *Privata aktörer inom förskola och skola* Stockholm: Elanders Sverige AB
- Skolverket (2015) *Maxtaxa och kvalitetssäkrande åtgärder m.m.* tillgänglig via:
https://www.google.se/search?q=Bilaga2-2015-dec-till-SCB.pdf&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=6vXmVLObK8ToUoSggugO (2014.11.11)
- Skolverket: *Annan pedagogisk omsorg* tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/skolformer/annan-pedagogisk-verksamhet/pedagogisk-omsorg> (2014.11.27)
- Skolverket: *Fler barn än någonsin i förskolan* tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2014/flu-barn-an-nagonsin-i-forskolan-1.216379> (2014.11.27)
- Skolverket: *Föräldrar ger förskolan högt betyg*, tillgänglig via: <http://www.skolverket.se/press/pressmeddelanden/2013/foraldrar-ger-forskolan-hogt-betyg-1.206565> (2014.10.29)
- Skolverket, statistik 2013, Förskola barn och grupper, tabell 1a
- Skolverket, statistik 2013, Personal
- Skolverket, statistik 2013, Övrig pedagogisk omsorg, tabell 1b
- Skolverket: *Årsberättelse 2013 – Utländska studiebesök*
- SOU 2012:19, *Förmån och fälla - nyanländas uttag av föräldrapenning*, Stockholm: Arbetsmarknadsdepartementet
- Statistisk Sentralbyrå / Statistics Norway: *Barnehager 2013, endelige tall* tillgänglig via:
<https://ssb.no/utdanning/statistikker/barnehager/aar-endelige/2014-04-25?fane=tabell&sort=nummer&tabell=173956> (2012.11.12)
- Sunnebo, Solveig, vd Helianthus AB
- Svenska Institutet & United Minds (2012) *Den svenska modellen, Synen på den svenska samhällsmodellens relevans i omvärlden*, Solna: Åtta.45 Tryckeri AB
- Sundin, Elisabeth (2009) *Har kvinnliga entreprenörer egna strategier?* s. 51-67 Ur *Kvinnors företagande – den verkliga framtidshistorien* Centrum för Näringslivshistoria, Bromma: Sandvikens tryckeri
- Sundin, Elisabeth och Tillman, Malin (2011) Ur Holmqvist, Carin och Elisabeth Sundin (red), *Företagarskan Om kvinnor och entreprenörskap*, Agnered: SNS Förlag

- Svenska Ambassaden i Berlin: *Handel med Tyskland* tillgänglig via: <http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Berlin/Handel/Handel-med-Tyskland/> (2014.11.28)
- Svenska Ambassaden i Tokyo: *Skolor i Tokyo* tillgänglig via: <http://www.swedenabroad.com/sv-SE/Ambassader/Tokyo/Landfakta/Arbeta--bo-i-Japan/Skolor-i-Tokyo/> (2014.11.21)
- Svenska Institutet: *Life puzzle - The role of the Swedish family* tillgänglig via: <https://si.se/verksamhetsomraden/evenemang-och-projekt/evenemang-och-projekt-inom-samhalle/life-puzzle-the-role-of-the-swedish-family/> (2014.11.27)
- Svenskt Kvalitetsindex: *Samhällsservice 2014* tillgänglig via: http://www.kvalitetsindex.se/images/stories/Rapporter/Public_sector/press_samhalle_ski_14.pdf (2014.11.25)
- Svenskt Näringsliv: *Förskolan som går på export till Nordirland* http://www.svensknaringsliv.se/fragor/stark-kvaliteten-i-valfardstjan/forskolan-som-gar-pa-export-till-nordirland_606744.html (2014.12.18)
- Sveriges Fristående förskolor: *Fakta om fristående förskolor* tillgänglig via: <http://fristaendeforskolor.se/fakta-om-fristaende-forskolor/> (2014.11.28)
- Sveriges Fristående förskolor: *Stort intresse för svensk förskola i Tyskland* tillgänglig via: <http://fristaendeforskolor.se/stort-intresse-for-svensk-forskola-i-tyskland/> (2014-11-30)
- Sweducare: *Sweducare* tillgänglig via: www.sweducare.se (2014.11.27)
- Sweducare: Enkätstudie 2013
- Szczepanski, Anders, Director, ass Prof Outdoor Education, Linköping University
- Taguma, Miho, Litjens, Ineke och Makowiecki, Kelly (2013): *Quality Matters in Early Childhood Education and Care: Sweden*, Paris: OECD Publishing.
- The White House, *President Obama's plan - Early education for all Americans* tillgänglig via: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2013/02/13/fact-sheet-president-obama-s-plan-early-education-all-americans> (2014.11.25)
- Tillväxtanalys (2014:20), *Japan – Möjligheter för Sverige i gränslandet mellan handel och innovation* Östersund: Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analys
- Torro, Tuula, delägare Verbala Stigar Förskolor AB, Stockholm
- Tysk-Svenska Handelskammaren: *Svensk förskolekompetens till Tyskland* tillgänglig via: <http://www.handelskammer.se/nyheter/svensk-f%C3%B6rskolekompetens-till-tyskland> (2014.10.15)
- UNESCO: *Sverige i topp i ny studie om barnomsorgen* tillgänglig via: <https://blog.unicef.se/2008/12/11/sverige-i-topp-i-ny-studie-om-barnomsorgen/> (2014.11.01)
- UNESCO: *Världens första globala konferens om förskola och barnomsorg*, tillgänglig via: <http://www.unesco.se/varldens-forsta-globala-konferens-om-forskola-och-barnomsorg/> (2014.11.20)
- UNESCO (2010) *Moscow Framework for Action and Cooperation: Harnessing the wealth of Nations*, Moskva: Russian Federation
- UNICEF: *Sverige i topp i ny studie om barnomsorgen* tillgänglig via: <http://blog.unicef.se/2008/12/11/sverige-i-topp-i-ny-studie-om-barnomsorgen/> (2014.11.05)
- US Department of State: *Declaration of the International Council on Women's Business Leadership* tillgänglig via: <http://www.state.gov/e/eb/adcom/icwbl/reports/201158.htm> (2014.11.10)
- Utrikespolitiska institutet; *Landguiden – Nordirland* tillgänglig via: <http://www.landguiden.se/konflikter/nordirland> (2014.11.28)
- Utrikespolitiska institutet: *Landguiden Tyskland* tillgänglig via: <http://www.landguiden.se/lander/europa/tyskland> (2014.11.20)
- World Economic Forum (2014) *The Global Gender Gap Report 2014* Genève: World Economic Forum
- Yamamoto, Yuka (2013) *Report Childcare Market in Japan*, Stockholm: Swedenstyle
- Yennenga Progress, Yennenga Progress: *Förskolan i Nakamtenga* tillgänglig via: <http://www.yennengaprogress.se/projekt/forskolan-i-nakamtenga/> (2014.11.12)
- Yoshikawa, Hirokazu, Weiland, Christina, Brooks-Gunn, Jeanne, Burchinal, Margaret R., Espinosa, Linda M., Gormley, William T., Ludwig, Jens, Magnuson, Katherine A., Phillips, Deborah, Zaslow, Martha J. (2013) *Investing in Our Future: The Evidence Base on Preschool Education*, New York : Foundation for Children Development

Sweducare
Gyllenborgsgatan 4
112 43 Stockholm

08-652 43 00
info@sweducare.se
www.sweducare.se